

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Kriminální a delikventní chování mládeže

Vypracovala: Dana Příbylová

Vedoucí práce: Mgr. Marie Najmonová

České Budějovice 2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 20.dubna 2017

.....

Dana Příbylová

Poděkování:

Děkuji Mgr. Marii Najmonové, za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a ochotu při vypracování mé bakalářské práce. Děkuji také vedení a učitelům obou zmiňovaných škol, a dále žákům za vyplnění dotazníku k analýze mé závěrečné práce.

Abstrakt

Bakalářská práce je věnována problematice kriminálního a delikventního chování mládeže. Teoretická část práce je zpracována na základě odborné literatury a zabývá se základními pojmy a teoretickými východisky, které se týkají problematiky kriminality, její etiologií a specifikami, které jsou právě typické při páchání trestné činnosti mládeže. Dále je zde věnována pozornost příčinám, následkům, opatřením, která jsou ukládána mladistvým pachatelům a prevenci kriminality mládeže. Praktická část práce se zabývá vyhodnocením výzkumného šetření, jehož cílem bylo zjistit, zda se respondenti setkali s nějakou formou kriminálního chování, zda si uvědomují následky tohoto chování, a jaké mají názory na takovéto chování svých vrstevníků.

Klíčová slova

Kriminalita, delikvence, mládež, kriminální chování, příčiny kriminality, následky kriminality, prevence kriminality

Abstract

This bachelor thesis is focused on problems of criminal and delinquent behaviour of youth. Theoretical part is elaborated on the basis of literature and it describes the basic phrases and theoretical concepts due to topic criminality, its etiology and specifications typical for criminal activity of youth. Further attention is paid to the causes, consequences, measures that are imposed on juvenile offenders and crime prevention. The practical part is concerned on results of evaluation research which was targeted to find out if the respondents have ever met some form of criminal behaviour, if they realise the consequences of this behaviour and what kind of opinion they have due to similar behaviour of their peers.

Keywords

Crime, delinquency, youth, criminal behavior, causes of crime, consequences of crime, crime prevention

Obsah

ÚVOD.....	7
1. KRIMINALITA A DELIKVENCE MLÁDEŽE (POJMY).....	9
1.1 Mládež – trestněprávní pojetí	10
1.2 Kriminalita.....	11
1.3 Delikvence	13
1.4 Trestní odpovědnost a trestněprávní postih kriminality mládeže	15
2. PŘÍČINY VZNIKU KRIMINÁLNÍHO CHOVÁNÍ MLÁDEŽE.....	18
2.1 Všeobecná charakteristika příčin kriminality a delikvence mládeže.....	18
2.2 Příčiny endogenní	19
2.3 Příčiny exogenní	21
3. KRIMINALITA MLÁDEŽE (VÝVOJ, PREVENCE)	26
3.1 Vývoj kriminality mládeže v České republice.....	26
3.2 Prevence kriminality	29
4. ÚVOD DO VÝZKUMU.....	34
4.1 Výzkumný cíl.....	34
4.2 Metodologie výzkumu	34
4.3 Výzkumný vzorek.....	35
4.4 Předvýzkum k dotazníku (pilotní studie).....	36
4.5 Distribuce dotazníků	37
4.6 Statistické zpracování dotazníků	38
4.7 Vyhodnocení výzkumných otázek.....	62
5. DISKUSE.....	65
6. ZÁVĚR	69
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	70
SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....	73
PŘÍLOHA - DOTAZNÍK	75

ÚVOD

„Naše mládež miluje přepych. Nemá správné chování. Neuznává autority a nemá úctu před stáří. Děti odmlouvají rodičům, srkají při jídle a tyranizují své učitele.“

Sókratés (469–399 př. n. l.)

Svou bakalářskou práci jsem si vybrala na téma „*Kriminální a delikventní chování mládeže*“.

Kriminalita mládeže patří bezesporu k jednomu ze závažných sociálně patologických jevů, a to v řadě rozvinutých států. Proto je také oprávněně často diskutovaným tématem. V době, ve které žijeme, se často setkáváme s projevy agresivity mládeže, se šikanou, s majetkovou trestnou činností a jinými dalšími nežádoucími jevy. Zvyšuje se také počet dětí a mladých lidí, kteří jsou závislí na návykových látkách, a přitom hranice věku takto zasažených dětí se posunuje stále více do nižších věkových skupin. Takové závažné patologické jevy vytěsňují pak ze života dětí a mládeže právě radostné a zdravé dětství. Jedním velkým problémem dnešní uspěchané a penězi ovlivněné doby je právě samotná výchova dětí a využití jejich volného času. Ten často bývá jednou z mnoha příčin problémů s chováním dětí a mládeže a následného delikventního chování. K dalším příčinám, které mladou generaci ovlivňují, negativně formují a mohou i nenapravitelně poškodit, patří i vnější tlak prostředí, ve kterém žijí, nefungující rodina a mnoho dalších negativních činitelů okolo nich, kterým jsou denně vystavovány.

Kriminalita se stala všeobecně celosvětovým problémem. Jedná se o velmi diskutované téma i v naší společnosti. Denně jsme informováni prostřednictvím médií o stále se objevujících nových případech trestné činnosti, a to, jak ve světě, tak i u nás, a mnohdy i v našem přímém okolí. Bohužel se mnohdy setkáváme s tímto nežádoucím sociálně patologickým jevem u osob velmi nízkého věku. Proto je zapotřebí, aby tomuto tématu byla věnována soustavná a dostatečná pozornost, kdy cílem bude zejména stanovit cestu, jak těmto negativním jevům předcházet, a tím současně i snížit podíl na celkové kriminalitě.

V současné době, zejména mezi dětmi a mládeží, se stále více prohlubuje neinformovanost po vzájemné komunikaci, spolupráci, pocitu bezpečí, opory a lásky. Větší důraz je přikládán vzájemnému soupeření, sebestrosazování, necitelnosti, kdy zejména škola a rodina kladou na děti a mládež náročnější požadavky, čímž u této kategorie populace vzrůstá napětí a stres. Tyto tlaky zvenčí vedou u mnohých

k nevhodnému chování, které v mnoha případech vyústí až do delikventního nebo kriminálního chování.

Téma týkající se delikventního a kriminálního chování mládeže jsem si vybrala proto, že pracuji jako referentka občanskoprávních přestupků a každodenně se setkávám s protiprávním jednáním osob, a to jak dospělých, tak i mladistvých. S kriminalitou se dostávají lidé do kontaktu častokrát pouze vinou nedbalostního jednání, ale v mnoha případech se jedná i o závažné úmyslné jednání. Viník najednou stojí před následky svého chování, kdy se může jednat např. nejen o zklamání rodiny, přátel, spolužáků, kamarádů, učitelů, ale může se také jednat o ztíženou pozici při hledání zaměstnání atd. V nejhorším případě pak může dojít i k umístění do diagnostických ústavů nebo do výkonu trestu odnětí svobody.

Práce je rozdělena na dvě části, a to část teoretickou a část praktickou. V teoretické části budou na základě odborné literatury zpracována teoretická východiska týkající se problematiky kriminálního chování, a to s ohledem na toto chování u mládeže. Budou zde objasněny jednotlivé pojmy, jako je delikventní chování, kriminální chování, recidiva, speciální znaky trestné činnosti mládeže, druhy trestné činnosti, příčiny kriminality, důsledky, prevence atd.

V rámci praktické části bude provedeno kvantitativní výzkumné šetření metodou dotazování, jehož cílem bude zjistit, zda se respondenti setkali s nějakou formou kriminálního chování, zda si uvědomují následky tohoto chování a jaké mají názory na takovéto chování svých vrstevníků.

1. KRIMINALITA A DELIKVENCE MLÁDEŽE (POJMY)

Každá společnost má svá pravidla, právní normy a nepsaný morální řád, kterými reguluje chování všech jedinců dané společnosti, a to z důvodu vyhovujícího mezilidského soužití. Jedinec společnosti, který porušuje tyto normy, se často řadí do kategorie kriminálního chování, kde následuje za takové porušení odpovědný trest (Vágnerová, 2004).

Lidé se v dnešní době rodí do světa, který se rychle mění, klade na mladou generaci nemalé požadavky, ale zároveň jí nabízí širokou nabídku možností a omezení. Především moderní společnost konzumu nabízí lákavé požitky a materiální hodnoty, kdy jejich dosažení je bohužel jen pro menší část populace z vyšší sociální vrstvy. Mladá generace ze středních a nižších vrstev často žije v systému myšlení mít nežli být, kdy pocit dosažení se zvyšuje a pocit nedosažení je pro ně ničující. Z tohoto důvodu by měl každý odpovědný stát věnovat patřičnou pozornost zejména dětem a mladistvým se sociálně-patologickými projevy. Taková pozornost by neměla být represivní a restriktivní, ale měla by přejít do preventivního či resocializačního charakteru, a to zejména proto, že kriminalita mládeže je často nevyzrálá, romantizující, plná dobrodružství a neschopná odolat inspiraci okamžiku. Díky takovému chování je u jedince vyšší naděje na nápravu a odvrácení od nakročené kriminální kariéry (Novotný a Zapletal, 2004).

Pokud hovoříme o kriminalitě mládeže, pak jsou tím myšleny ty osoby, které zatím nepřekročily věkovou hranici dospělosti. Kriminalita mládeže je nedílnou součástí celé společnosti. Můžeme na ni pohlížet ze dvou úhlů pohledu. Na jedné straně stojí vyšší míra tolerance při páchání trestné činnosti dětí a mládeže, a to díky nezralosti a typickým projevům v dospívání pachatelů. Na druhé straně stojí nárůst kriminálního chování mládeže v posledních několika letech, přičemž samozřejmě stoupají obavy z této kriminality. Velkou roli představuje prezentace médií této problematiky, neboť situace bývá často zlehčována (Kuchta a Válková, 2005).

Je důležité si uvědomit, že kriminalita mládeže vzbuzuje pozornost nejen proto, že může být pro problémovou mládež příznačná, ale také proto, že rodinám, blízkým i obětem působí značnou bolest a leckdy i utrpení. Je politováníhodné, že v době, kdy se mladým lidem otevírá brána budoucnosti s pozitivními možnostmi, někteří z nich zvolí cestu zločinu a asociálního chování. Někdy toto chování nastupuje i před dosažením školního věku (Kyriacou, 2005).

1.1 Mládež – trestněprávní pojetí

Za mládež se pokládá určitá věková sociální skupina, která má ve společnosti své specifické postavení. Mládež patří do období tělesného a psychického zrání, v němž probíhají kvalitativní přeměny organismu, a to v duševním životě i v sociálním postavení jedinců a následně pak vrcholí dosažením relativně stálého stavu dospělosti. Problém může být v tom, že zralost tělesná, duševní a sociální nemusí přicházet ve stejnou dobu, a že existují různá kritéria pro vymezení každé ze zmíněných zralostí (Šubrt, 2008).

S ohledem na variabilitu zmíněných zralostí je třeba se shodnout na kritériu, které by podávalo nejobektivnější vymezení kategorie mládeže a bylo i přijatelné pro další vědní obory. Obvykle se používá věkové kritérium, v jehož časovém úseku je daná osoba považována za příslušníka mládeže. Pojem mládež je ve společenských vědách stále spojován s nejrůznějším věkovým rozpětím, i přesto se ale akceptuje obecně uznávaná horní věková hranice této kategorie, a to dovršení věku osmnácti let (Šubrt, 2008).

Kriminologické a trestněprávní pojetí pojmu mládeže zahrnuje dvě velké věkové skupiny, a to „děti“ a „mladiství“. V právních úpravách jednotlivých států nejsou tyto pojmy vymezeny jednotně a existují zde odlišnosti. Například pod pojmem „dítě“, dle článku 1, Úmluva o právech dítěte (1989), se rozumí lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle platného právního řádu, který se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve (Úmluva o právech dítěte, 1989).

Dítětem se rozumí osoba mladší patnácti let. Spodní věková hranice zde není přímo určena, ale bude jí přirozeně okamžik narození. Horní věkovou hranicí začíná počátek trestní odpovědnosti fyzické osoby, a je tím věk patnácti let. Stanovení trestní neodpovědnosti osob mladších patnácti let je z toho důvodu, že tyto osoby nejsou ještě tak vyspělé, aby chápaly nebezpečnost svého protiprávního jednání a ovládaly své chování (Zákon č.40/2009 Sb.).

V souvislosti s následnou účinností trestního zákoníku dojde ke snížení této věkové hranice. Nadcházející trestní kodex totiž stanoví, že trestní odpovědnost fyzické osoby bude již dovršením věku čtrnácti let.

Mladistvým se rozumí osoba ve věku od patnácti do osmnácti let. Spodní věkovou hranicí je věk počátku trestní odpovědnosti, horní věkovou hranicí je okamžik dosažení zletilosti. Osoby, které dosáhly věku osmnácti let, označujeme v trestním právu za dospělé pachatele. Mladistvé osoby jsou sice trestně odpovědné, ale jejich postavení v trestním

právu je modifikováno, a to jak u základů trestní odpovědnosti, tak i v trestním řízení (Zákon č. 141/1961 Sb.).

V odborné literatuře se někdy objevuje i další pojem mládeži obsahově blízký. Je jím pojem „mladý dospělý“. Sem patří osoby, které již dosáhly věku osmnácti let, avšak ještě nepřekročily věk dvaceti tří let. Tento pojem však dosud není zakotven v platné právní úpravě, i přesto, že se o této alternativě v souvislosti s reformou trestního práva mládeže uvažovalo. Nynější trestní zákon užívá pojmu „osoba ve věku blízkém věku mladistvých“, v souvislosti s tím, že pokud se tato osoba dopustí trestného činu, jedná se o polehčující okolnost, která může být zohledněna při stanovení trestu. V zákoně sice není stanovena horní věková hranice této kategorie osob, avšak judikatura se konzistentně drží věku dvaceti jedna let (Zapletal, 1995).

1.2 Kriminalita

Kriminalitu lze obecně chápat jako protiprávní jednání, tedy veškeré páchaní přestupků a trestných činů uvedených v trestním zákoníku, obvykle popisovaných podle prostoru, času, rozsahu, struktury a pohybu.

Kriminalita mládeže je součástí celkové kriminality a zabývá se jednáním osob do věku 18- ti let, jehož důsledkem je porušení právních a společenských norem, což je specifické pro trestný čin. Kriminalita se dělí na zjevnou nebo také registrovanou a skrytou nebo také latentní. Kriminalita zjevná (registrovaná) je trestná činnost, která byla podchycena a byla zaevidována v oficiálních statistikách. Kriminalita skrytá (latentní) není v registrovaných statistikách, neboť se na ni nepřišlo a činné orgány se o ní nedověděly. Míra této kriminality je ovlivněna celou řadou skutečností, kterými jsou např. špatná a malá kontrola jedince, tolerance poškozených a ublížených, malá úroveň právního vědomí občanů, méně závažné trestné činy, obava z pomsty, nedůvěra v policii apod. (Bouřa, 2007).

Od kriminality mladistvých je třeba diferencovat kriminalitu dětí, která je podskupinou kriminality mládeže. Důležitá je skutečnost, že osoby mladší patnácti let (od účinnosti nového trestního zákoníku osoby mladší čtrnácti let) nejsou v České republice trestně odpovědné, a tudíž nelze vůči nim užít trestněprávních prostředků. Čin, který spáchala osoba mladší patnácti let, není soudně trestným deliktem, a tudíž jej nelze kvalifikovat jako trestný čin. Pokud tato osoba spáchá skutek, který by za všech „normálních“

okolností naplňoval všechny formální i materiální znaky trestného činu, bude se jednat o „čin jinak trestný“. Ve vztahu k dětem nelze používat pojmu trestná činnost, ale používá se pojem „delikvence“ (Fischer a Škoda, 2009).

Zrovna tak je možné užít pojmu kriminalita, neboť tento pojem zahrnuje nejen trestné činy, ale i činy jinak trestné (ve vztahu k osobám mladším patnácti let se také používá termínu „prekriminalita“).

Kriminalitu mládeže je třeba vnímat jako součást celkové kriminality, jen je třeba ji posuzovat diferencovaně, a to s přihlédnutím k specifickým zvláštěm dané věkové skupiny pachatelů. S touto kriminalitou souvisejí i některé další negativní jevy. Jde např. o záškoláctví, požívání alkoholických nápojů, toxikománii, vandalismus, šikanování atd. Tyto negativní jevy jsou nežádoucí a škodlivé pro zdravý vývoj mladého člověka a většinou mohou přerůst i v páchaní kriminality (Kuchta a Válková, 2005).

Kriminální jednání mládeže je ovlivněno psychickým a somatickým vývojem, vlastnostmi, sociálním okolím a zkušenostmi mladého jedince. Ve srovnání s dospělými pachateli se vyznačuje kriminalita mládeže určitými zvláštěm. Jedná se zejména o nedostatečnou přípravu trestného činu, náhodnost místa, o nevhodné použití předmětů k páchaní trestné činnosti. Chování bývá většinou neúměrně tvrdé, poznamenané nedostatkem vědomostí a šikovnosti při překonávání překážek. Svou roli zde hraje i vliv alkoholu a jiných omamných látek. Trestná činnost bývá většinou opakována na stejném místě, bývá podceňováno utajení činu a zahlazení stop (Musil a kol., 2004).

Specifickým rysem kriminality mládeže je vysoká míra latence kriminality. Delikventní chování je mezi mládeží rozšířeno, ale jen zřídka je takové chování oficiálně registrováno a jen malá část z nich je odhalena a stíhána. To také souvisí s vyšší tolerancí společnosti vůči pachatelům méně závažných trestných činů u osob mladších osmnácti let, neboť porušení práva je u této skupiny osob do jisté míry vnímáno jako celkem normální, vývojově podmíněné (Bouřa, 2007).

Pro kriminalitu mládeže je typické i to, že většina kriminálního chování má v době dospívání epizodní charakter. Delikventní chování mládeže je spojeno s časově ohraničeným obdobím vývoje mladého jedince a s ním souvisejícími psychickými a sociálními změnami. Většinou samo odezní, a to dosažením dospělosti. Na druhé straně je potřeba vidět, že podstatnou část kriminality mládeže tvoří jen malá skupina osob - tzv.

intenzivní pachatelé, kteří se již v tomto období soustavně dopouští kriminálních činů a jejich delikvence se přesouvá i do období dospělosti. Opět se dopouštějí trestné činnosti i po pravomocném odsouzení za minulý trestný čin, a tím se stávají recidivisty (Kuchta a Válková, 2005).

Pokud se jedná o otázku pohlaví, kriminalita dětí a mladistvých se častěji objevuje z řad chlapců. Děvčata se dopouštějí trestné činnosti podstatně méně a nepoužívají k ní tak četně násilí. Trestná činnost dospívajících dívek je spíše zaměřena na podvody, krádeže a trestnou činnost spojenou s drogami a prostitucí (Kuchta a Válková, 2005).

Pojem kriminalita mládeže se nejčastěji vymezuje jako sociálně patologický jev, který spočívá v poruše chování jedince a projevuje se neakceptováním trestněprávních norem. Poruchové chování v době dětství a dospívání se stává sociálně patologickým tehdy, dosáhne-li u jedince takového stupně, že u něj dojde k narušení socializace. Vedle kriminality jsou dále u dětí a mládeže nejčastějšími a nejproblémovějšími sociálně patologickými jevy zejména alkoholismus, narkomanie, prostituce, účast v extrémistických skupinách apod. (Marešová, 1994).

1.3 Delikvence

Delikvence je širší pojem kriminality, při níž se porušují normy, a to jak právní, tak i společenské. Z toho vyplývá, že zahrnuje i takové chování a činy, které nejsou dle zákona jinak trestné. Termín delikvence se hodnotí jako společensky nepřijatelný čin, spočívající v porušování legislativních norem, a tím vede k následnému sankcionování. Hranice, co je delikvencí a co není delikvencí, je jednoznačně dána následným trestem. Přestupky, trestná činnost osob ve věku mladších 15 let apod. spadá do činů, které řadíme do delikvence (Fischer a Škoda, 2009).

Termín delikvence byl původně pojmem právnickým. V poslední době však pronikl nejen do sociálních věd, ale také do psychopatologie. Zde se jím označuje antisociální chování, které případně může, nebo i nemusí být spojeno s právními následky. Delikvencí se rozumí mírnější porušení právních a morálních norem, především u dětí nebo dospívajících, zatímco pojem kriminalita se používá již pro závažné přestupky, trestné činy, a to u dospělých osob. Tento pojem je možno také chápat jako projev poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností, nebo také jako společensky závažné nepřijatelné chování, kterého se dopouští jedinec, nazývaný delikvent. Takové odchýlení

od společenské normy lze relativně jasně definovat, a to neschopností plnit základní požadavky a očekávání společnosti (Vitásková, 2005).

Dle stupně závažnosti činu, který ohrožuje společnost a kterým osoba porušuje normy všeobecně společensky uznávané, hodnotíme takovéto chování jako disociální, asociální a antisociální.

Disociální chování, méně závažné porušení norem, které je v rozporu se společenskou morálkou, ale nenabývá takové sociální dimenze, se podle Fischera a Škody (2009) vyskytuje převážně u dětí mladších. Jedná se např. o neposlušnost, negativismus, lži a kázeňské přestupky ve škole. Disociální chování se vyznačuje chováním sociálně nepřizpůsobivým, nepřiměřeným, bez výrazné nenávisti.

Závažnější je asociální chování, které je nespolečenské, tedy takové, co neodpovídá mravním normám dané společnosti. Nedochozí však zde k páčání přestupků či trestných činů. U asociálního chování, které můžeme pozorovat spíše u dětí staršího věku, se jedná zejména o začínající alkoholismus, tabakismus, opakované útoky, záškoláctví, toxikomanii, demonstrativní poškozování vlastní osoby, gamblerství, popřípadě prostituci.

U antisociálního chování dochází k porušování společenského jednání podle stanovených závazných norem a zahrnuje v sobě veškerou trestnou činnost. Konkrétně lze nejčastěji hovořit o přečinech krádeže, vandalství, poškozování cizí věci, ublížení na zdraví, ale také o zvláště závažných zločinech loupeže, sexuálních deliktech a vraždách. Antisociální chování je uvědomované protispolečenské chování kriminálního rázu. Zahrnuje veškeré protispolečenské jednání stanovené přestupkovým zákonem nebo trestním zákoníkem naší společnosti (Fischer a Škoda, 2009).

Z výše zmíněného vyplývá, že delikventním chováním jsou, nebo mohou být všechny druhy chování dětí a mládeže, které jistým způsobem porušují morální, sociální a závazné normy. Za zmínku stojí, že v minulosti bylo odborníky delikventní chování striktně přisuzováno jen mládeži, která pocházela z nejchudších vrstev obyvatelstva. Vývoj a další výzkumy ve společnosti však ukázaly, že delikvence se vyskytuje i ve vyšších společenských vrstvách a je v současnosti problémem celé společnosti (Fischer a Škoda, 2009).

Termín dětská delikvence nebo také prekriminalita (novodobý termín) označuje děti do 15 let věku, které nejsou ještě trestně odpovědné. Tento pojem označuje

protispolečenské činnosti v nebezpečném stupni, který by byl trestným činem, kdyby jej spáchala osoba trestně odpovědná (Sovák a kol., 2000).

Pojem zločinnost mládeže nebo pojem kriminalita mládeže lze rovněž nazvat juvenilní delikvencí. *„Kriminalita mládeže je souhrn určitého jednání mladistvých, jehož důsledkem je ovšem porušení společenských zájmů na takovém stupni společenské nebezpečnosti, který je charakteristický pro trestný čin. Charakteristickým znakem pachatelů těchto činů, delikventních jedinců, jsou porušené vztahy ke společnosti, k práci a ke vzdělání“.*

Mezi nejčastější delikty mladistvých patří toxikomanie, násilí, agresivita, opilství, výtržnictví, neoprávněné užívání motorového vozidla, krádeže, vandalismus, šikana, kyberšikana, prostituce, gamblerství. Delikventní chování má obvykle vzrůstající tendenci s věkem a má také tendenci prohlubovat se (Sovák a kol., 2000).

1.4 Trestní odpovědnost a trestněprávní postih kriminality mládeže

Pojetí slova mládež se vyskytuje ve společenských vědách v rozmezí několika věkových kategorií. V kriminologii patří pod tento pojem tři věkové skupiny. A to děti, které nejsou trestně odpovědné, dále mladiství a mladí dospělí. Kriminální statistiky však pod pojmem mládež zahrnují fyzické osoby od narození do věku osmnácti let a dále do něj patří pouze dvě kategorie, což jsou děti a mladiství (Zoubková, 2002).

V zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, se definuje termín „mládež“, jako děti mladší patnácti let a mladiství. Takové dělení je důležité z důvodu posuzování odpovědnosti a následků za jejich protiprávní jednání (Jelínek a Melicharová, 2004).

Pojem děti se definuje takto *„dítětem mladším patnácti let je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného, nedovrší patnáctý rok věku“* (Zákon č. 218/2003 Sb.).

Tedy, osoby mladší 15 - ti let nejsou trestně odpovědné a jsou beztrestné. Pokud však spáchá dítě mezi 12.-15. rokem věku zvlášť závažný zločin, za který je možné dle trestního zákoníku uložit výjimečný trest, příslušný soud může nařídit ochrannou výchovu, či dohled nad dítětem. Soud tak může učinit i tehdy, pokud je to nutné k zajištění řádné výchovy osoby mladší patnácti let, která se dopustila trestného činu. Trestný čin, který spáchala nezletilá osoba, se označuje jako čin jinak trestný (Bouřa, 2007).

V trestním zákoníku, v § 2 písm. d) je zaveden trestně právní pojem mladistvý. Zde je vymezen mladistvý, jako „ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku“ Odpovědnost mladistvého následně trestní zákoník upravuje a dále odkazuje v § 109: „Trestní odpovědnost mladistvých a sankce jim ukládané upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví jinak, postupuje se podle tohoto zákona“ (Zákon č. 40/2009 Sb.).

V této věkové kategorii jsou mladiství trestně odpovědní s jistým omezením. Mladistvý, jako pachatel trestného činu, je zodpovědný za spáchání trestného činu jen relativně, protože jeho odpovědnost je omezena rozumovou a mravní vyspělostí mladistvého a nižší schopností rozpoznání nebezpečného jednání pro společnost. Takový protiprávní čin spáchaný mladistvým je označován „proviněním“.

Mezi pojem „mladistvý“ bývají řazeni i mladí dospělí s věkem blízkým věku mladistvého. Tato mladá dospělost není sice nikde determinována, ale obecně se v soudní praxi pohybuje věk blízký věku mladistvého v rozmezí 18–24 let. V tomto věku je sice zletilý pachatel v postavení dospělého, avšak význam má pro něj zvýhodněné ukládání sankcí, neboť vývoj každé osoby je individuální, a tudíž nelze jednoznačně stanovit obecnou hranici dospělosti jen na základě uplynutí 18–ti let věku. Soudy poté v rámci trestního řízení při ukládání trestu, na základě znaleckých zkoumání psychologů, psychiatrů a sociologů, hodnotí zralost a vyspělost jedince, a v případě zpožděného vývoje a nevyzrálosti je pak takovému pachateli polehčující okolností právě věk blízký věku mladistvého (Zoubková, 2002).

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví, ve věcech mládeže, je samostatnou úpravou podmínek trestní odpovědnosti mládeže a nařizuje zvláštní trestně procesní postupy, včetně řízení ve věcech dětí mladších patnácti let, jež se dopustily jinak trestného činu. Tento zákon je vzhledem k problematice mladistvých speciálním právním předpisem, vůči obecným trestněprávním předpisům, tedy konkrétně, trestnímu zákoníku a trestnímu řádu (Šámal a kol., 2007).

Mladistvému pachateli lze uložit tři druhy opatření, a to výchovné opatření, ochranné opatření a trestní opatření.

Výchovné opatření usměrňuje způsob života mladistvého a tím podporuje a zajišťuje jeho výchovu. Neklade si za cíl represivní účinek. Na rozdíl od ostatních opatření může být

výchovné opatření uloženo mladistvým již v průběhu řízení před rozhodnutím soudu o vině. Tím je dána možnost pozitivnímu výchovnému působení na mladistvého v počáteční fázi řízení. V zákoně jsou následující formy výchovných opatření, a to dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou (Jelínek a Melicharová, 2004).

Ochranné opatření sleduje cíl pozitivně ovlivňovat duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním kriminality mladistvými. Zákon stanovuje ochranné léčení, zabránění věci, zabezpečovací detenci a ochrannou výchovu. Ochranná opatření se ukládají podle trestního zákoníku, jen úprava ochranné výchovy je zakotvena přímo v zákonu č. 218/2003 Sb. Úkolem ochranné výchovy je vhodnou výchovou zamezit možnosti vzniku dalších, pro společnost nebezpečných následků zanedbané výchovy jedince, a zároveň dbát o jeho další rozvoj. Ochranná výchova se uloží tehdy, pokud není o výchovu mladistvého náležitě postaráno a špatnou výchovu nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, ve které žije. Dále může být ochranná výchova uložena i v případě, že prostředí, ve kterém mladistvý žije, nedává záruku jeho náležité výchovy, a kde zároveň nepostačuje uložení výchovných opatření (Černíková, 2008).

Trestní opatření patří mezi nejdůležitější prostředky. Postihují mladistvého podle zákona č. 218/2003 Sb. Trestní opatření je možno užít jen tehdy, pokud by zřejmě zvláštní způsoby řízení a opatření, zvláště obnovující narušené sociální vztahy přispívající k předcházení provinění, nevedly k dosažení účelu zákona. U trestních opatření, kde není odnětí svobody, se prosazují prvky individuální prevence, zaměřené na resocializaci a rehabilitaci mladistvých pachatelů, kdy při jejich použití nejsou vytrženi ze svého sociálního prostředí. Taková trestní opatření sledují ochranu mladistvého před negativními vlivy a mají předcházet dalšímu páchání provinění. Nejzávažnějším trestním opatřením, které se ukládá jen v nejkrajnějších případech, pak je odnětí svobody (Zákon č. 218/2003 Sb.).

2. PŘÍČINY VZNIKU KRIMINÁLNÍHO CHOVÁNÍ MLÁDEŽE

Kriminální chování je protiprávní jednání, při kterém dochází k závažnému porušování norem. Datuje se již z období, kdy se utvářela lidská společnost a s ní i společenské normy. Negativní dopady kriminality a snaha jim porozumět, vedly společnost k tomu, učinit ji předmětem vědeckého zkoumání. Tedy i součástí nauky o člověku je zjišťování příčin kriminálního chování a zajišťování ochrany před kriminálními jevy. Možná náprava takového delikventního jedince je přímo závislá na pochopení příčiny pachatelova jednání, které vybočuje z rámce slušného chování akceptovaného společností (Kuchta a Válková, 2005).

2.1 Všeobecná charakteristika příčin kriminality a delikvence mládeže

Většina teorií o příčinách kriminality je obecně zaměřena na kategorii mládeže, není dělena na děti a mladistvé, a to z toho důvodu, že spousta příčin kriminálního chování mladistvých souvisí právě s dětstvím. Některé faktory, které ovlivňují delikvenci mládeže, jsou v období dětství a dospívání specifické, nebo hrají významnější roli, než v jiných etapách života (Novotný a Zapletal, 2004).

Z poznatků psychologie lze usuzovat, že na častý výskyt kriminality mládeže, především v oblasti tzv. bagatelních deliktů, mají značný vliv specifika spojená s psychickým, sociálním a mravním vývojem jedince v období jeho dětství a dospívání. V tomto období je určité porušování norem společnosti dokonce považováno za normální jednání jedince v rámci překonání jednotlivých fází tohoto vývoje. V současné době převládá názor, že vývoj osobnosti je determinován interakcí zrání organismu a působením vnějších vlivů. Období přechodu od dětství k dospělosti je z hlediska kriminologického a trestněprávního velmi významné (Kuchta a Válková, 2005).

Jednou z teorií zkoumání příčin kriminality, dle Piageta (1983), je multifaktoriální přístup, který převládá v pohledu na zkoumání příčin kriminality již od sedmdesátých let dvacátého století. Jedná se o přístup, který komplexně zkoumá všechny faktory jednotlivě i v jejich souvislosti, které by se mohly podílet na poruchách osobnosti, a tak mohly následně vést až k sociálně patologickým projevům. Zabývá se genetickou výbavou jedince, vlivy, jež ovlivňovaly celý vývoj plodu až do samého porodu, dále zdravotní anamnézou jedince i jeho rodiny, výchovným prostředím rodiny, výchovným prostředím školy, mírou podnětnosti či závadnosti sociálního prostředí, ve kterém se jedinec vyvíjí

a vyrůstá, včetně jeho vrstevníků a kamarádů. Ve své vývojové teorii psychických procesů zmiňuje, že psychický vývoj jedince se realizuje prostřednictvím činností a aktivit, v nichž se rozvíjí osobnost dítěte. Rozvíjejí se jeho psychické procesy i vlastnosti. Znamená to aktivně působit na své prostředí a dokázat se vědomě přizpůsobit okolnímu prostředí (Piaget, 1983).

Jak již bylo zmíněno, faktorům kriminality mládeže se věnovala řada kriminologických, biologických, psychologických či sociálně orientovaných teorií. Při hledání těchto příčin bylo vycházeno z teorií, jež se zabývají příčinami kriminality obecně. Některé faktory, které ovlivňují delikvenci mládeže, bývají však pro období dětství a dospívání specifické, nebo v něm hrají významnější roli než v jiných obdobích života (Kuchta a Válková, 2005).

Příčiny kriminálního a delikventního chování lze klasifikovat podle mnoha hledisek. Základní členění má však dvě kategorie. První kategorii tvoří příčiny spojené přímo s osobou pachatele. Jedná se o faktory endogenní a patří sem faktory biologické, psychologické a fyziologické, které mají původ ve zděděných a vrozených vlastnostech jedince, dále v jeho fyzické a psychické konstituci, a i ranném vývoji. Druhou kategorii tvoří příčiny stojící mimo osobu pachatele a jedná se o faktory exogenní. Exogenními faktory rozumíme činitele vnější povahy, přicházející z vnějšího prostředí. Řadíme sem vliv rodiny a školy, tedy širšího prostředí jedince. Můžeme sem zařadit i vliv vrstevníků, trávení volného času v sociálním prostředí a další činitele, jako např. vliv televize, zejména televizní násilí (Kuchta a Válková, 2005).

2.2 Příčiny endogenní

Každý jedinec si na svět při narození přináší jisté osobnostní vlastnosti, související s biologickými determinanty. Je zřejmé, že delikventní chování je skutečně jistým způsobem podmíněno genetickými faktory. Genetická náchylnost může být odpovědná za sníženou sebekontrolu nebo za hyperaktivitu. Dědičné vlohy však samy o sobě nevedou k delikventnímu chování, jen zvyšují pravděpodobnost, že na delikventní chování budou mít negativní vliv i další činitelé. Je možné říci, že genetické faktory snižují, respektive zvyšují práh působení vlivů prostředí. U mladého člověka je obtížnější než u dospělého, předvídat, jak bude jeho životní dráha plynout. Delikventní chování mladistvého jedince může být jen ojedinělou epizodou, ale také může být i počátkem zločinecké kariéry (Matoušek, 1996).

Kovařík (2004) ve své knize uvádí, že moderní biologické teorie předpokládají, že každý znak, či průběh je plod dědičnosti v interakci s prostředím. Dědičnost klade základ, ale prostředí určuje, v jaké míře se toto chování rozvine. Biologická a tělesná vybavenost jedince se do jisté míry dědí po rodičích a také bývá různě ovlivňována v průběhu prenatalního a perinatálního stádia vývoje. I přesto, že síla působení těchto vlivů nebyla určena, bylo potvrzeno, že např. adoptovaní chlapci, u kterých jejich biologičtí otcové mají záznamy v trestním rejstříku, budou pravděpodobně v pozdějším životě rovněž páchat trestnou činnost, než adoptovaní chlapci, jejichž otcové žádnou trestnou činnost nespáchali. Také nízká porodní váha bývá častěji spojována s vyšším rizikem neurologických poruch a s horším prospíváním ve škole. I podvýživa ve stádiu fetálního vývoje způsobuje přibližně 60 % úbytku počtu mozkových buněk (Kovařík, 2004).

Jako další působící faktory jsou vrozené a geneticky dané dispozice, zejména neurofyziologicky podmíněné. Zvýšená podrážděnost, impulzivita a malá míra frustrační tolerance zvyšují míru předpokladu ke kriminalitě či delikvenci. Další podíl na zvýšeném projevu kriminálního chování mají i poruchy raného vývoje a poškození centrálního nervového systému (CNS). Jsou to především poruchy chování, nezvládání emocí, kdy se jedná převážně o tzv. lehkou mozkovou dysfunkci (LMD) a syndrom hyperaktivity (ADHD) (Fischer a Škoda, 2009).

Lehká mozková dysfunkce, vzniká poškozením centrální nervové soustavy a u dětských pachatelů bývá brzy identifikována. Tato porucha bývá podmíněna i více faktory, např. poškození mozku matky (snížená hustota mozkové tkáně), dále snížení hladiny neurotransmiterů (látky pro přenos vzruchů mezi mozkovými buňkami), nedostatek nebo převaha určitých látek v potravě, jako následek alergií na určité látky. U mozkové dysfunkce je nejnápadnějším znakem trvalý neklid a velké výkyvy pozornosti. Z dalších znaků je to změna nálad, impulzivita chování a nápadná neobratnost, neposednost, neposlušnost. Takové děti jsou pak označovány jako postižené syndromem hyperaktivity. Počet takových dětí se odhaduje okolo 5 až 10 % z celkové populace, kdy chlapci jsou postiženi třikrát častěji, než děvčata (Matoušek, 1996).

Hyperaktivní děti mají zejména v období dospívání a dospělosti problémy s adaptací do společnosti, jsou velmi impulzivní, často agresivní, mají záchvaty vzteku a snížené sebehodnocení. Nedávné studie ukázaly, že mladiství, kteří vykonávají trest, nebo jsou umístěni ve výchovných institucích, jsou z 30 % právě hyperaktivní jedinci (Matoušek a Kroftová, 2003).

Psychologické faktory u osobnosti delikventa se zaměřují především na oblast mentálních schopností daného jedince, kdy tento faktor je považován spíše za vrozený. Obecně se tedy více dopouštějí kriminálního jednání ti jedinci, jenž mají nižší inteligenční kvocient (IQ). Takoví jedinci často nedokážou posoudit závažnost svého chování a jeho následné důsledky, a to díky jejich nízké rozumové schopnosti.

Dále je důležité upozornit i na poruchy osobnosti jedince. Poruchy osobnosti bývají také velmi častým psychologickým faktorem. Jsou to zejména ty poruchy, jež jsou orientovány ve vztahu jedince k druhým, ke společnosti a společenským normám. Konkrétně se jedná o emočně nestabilní poruchu osobnosti, poruchy disociální, asociální, antisociální, ale i o poruchu sexuální preference. Poslední nedílnou součástí psychologických vlivů je i temperament. Jako nepříznivý faktor je temperament u jedinců, kteří mají sklony k cholerickým tendencím. Takoví jedinci mají sklony k výbuchům hněvu, k agresii, reagují impulzivně, nerozvázně a bez jakýchkoliv zábran (Fischer a Škoda, 2009).

2.3 Příčiny exogenní

Kriminalita mládeže je ve značné míře odrazem rodinného prostředí, kde je jedinec vychováván. Rodina je jedním z hlavních výchovných činitelů, a proto by měla plnit své výchovné úkoly a správně formovat osobnost mladého člověka. Rodiče jsou dětem největší přirozenou autoritou, měli by být svému dítěti tím nejlepším vzorem, měli by mu vštěpovat správné modely chování a jednání. Rodinné prostředí má působit jako pevné zázemí, ve kterém dítě nachází oporu, pomoc, bezpečí a porozumění (Osmančík a Švancar, 1969).

Z nejvýznamnějších sociálních faktorů, mezi které patří zejména rodina, škola, vrstevníci atd., je nejvýznamnější bezprostředně rodina a rodinné prostředí, kde si jedinec vytváří a přebírá od rodičů vzorce chování. V negativních případech to může mít právě velký vliv na možný vznik kriminality. Hlavními negativními vlivy jsou anomální osobnosti rodičů, nefungující rodina a neúplnost rodiny (Fischer a Škoda, 2009).

V publikaci Matouška a Kroftové (2003) je popisováno rodinné prostředí podrobněji. Pokud selhává rodina, může to mít i vliv na vznik kriminálního chování. Ze studií vyplývá, že děti vychovávané jen jedním rodičem mají ve škole horší výsledky, mají více zdravotních a psychických problémů a také více problémů se zákonem, oproti dětem,

kteří jsou vychovávané oběma rodiči. Dále studie ukázaly, že ti chlapci, kteří žijí ve společné domácnosti se svým otcem, mají mnohem nižší sklony k delikventnímu a kriminálnímu chování než chlapci, kteří žijí s nevlastním otcem, nebo bez otce. Chlapec tím postrádá vzor, který potřebuje k ztotožnění a dívka zase postrádá vzor mužského chování (Matoušek a Kroftová, 2003).

Matějček (1994) zmiňuje neúplné rodiny, nebo rozvádějící se páry mnohdy jako negativní důsledek pro vývoj dítěte. Pokud dochází k rozpadu rodiny, je dítě vystaveno větší psychické zátěži, neboť se mnohdy stává svědkem rozporů mezi svými rodiči. Takové stresové situace, jimž bývá dítě v případě rozvodu rodičů vystaveno, mohou mnohdy vést k poruchám vývoje osobnosti, nebo ke vzniku různých psychopatologických jevů. Stejně tak i změna a příchod nového partnera některého z rodičů do rodiny, může být pro dítě obrovským stresem (Matějček, 1994).

Matoušek (1996) vidí velký přínos právě ve schopnostech a možnostech rodičů věnovat se výchově svých dětí. Za důležité považuje formovat mravní vědomí dítěte, budovat systém hodnot a norem, dále dbát ochrany dítěte před některými negativními vlivy okolního světa, které by případně mohly nežádoucím způsobem ovlivnit jeho další vývoj. Mezi takové nežádoucí jevy patří např. krátkodobé poznání mezi manželi samotnými, nízký věk rodičů při uzavírání manželství, nechtěné děti, nedostatečné vzájemné vazby mezi rodiči a dětmi, nevyjasněné vztahy k výchovným úkolům a cílům, nepřítomnost jednoho z rodičů mužského nebo ženského vzoru, zanedbávání výchovy dítěte atd. Tyto nežádoucí jevy mohou mnohdy vést k trestné činnosti mladých lidí. Rostoucí kriminalita mládeže souvisí s úpadkem tradičního modelu rodiny. Děti jsou proti své vůli vtahovány do rodičovských konfliktů a sporů (Matoušek, 1996).

Dalším krizovým faktorem v rodině může být selhávání výchovy při ochraně dítěte před nežádoucími závislostmi, především jedná-li se o návykové látky. Jsou i tací rodiče, kteří u svých dětí přehlížejí, a dokonce jim i někdy schvalují užívání alkoholu a drog. V současné době společnost řeší nejen závislosti rodičů a dětí na alkoholu, drogách, lécích, ale i závislost na automatech, gamblerství. Jestliže se mladému jedinci nedostane potřebného citu a zájmu ze strany rodičů, pak takový jedinec bývá většinou v dospělosti osamělý, ke společnosti lhostejný a často i nepřátelský (Nešpor, 1997).

Také vliv školy a jejího prostředí je jednou z exogenních příčin, která rovněž ovlivňuje chování jedince. Prostor školy se po rodině stává vlastně první formální skupinou

v životě dítěte. Dítě zde získává sociální zkušenosti a návyky sociálního chování. Na dítě jsou najednou kladeny vyšší požadavky, a to zejména samostatnost, kázeň, schopnost udržet pozornost a další jiné potřebné schopnosti. Některé studie ukázaly, že chování a postoje žáka velmi korespondují s postoji a chováním rodičů. S postoji učitelů však jen omezeně. Negativní vztahy mladistvého s učiteli nebo ostatními spolužáky a vytvořené stresující prostředí školy vede mladistvého často k záškoláctví. Zde začíná první krok k nastoupení kriminální kariéry (Matoušek, 1996).

Dalším z ovlivňujících faktorů ve výchově mládeže je i vliv vrstevníků a trávení volného času. Podle Hartla a Hartlové (2015) se v době dospívání mladý jedinec postupně stává méně závislým na svých rodičích, a zrovna tak i výchovná funkce školy ustupuje. V té době je velmi důležité správné zapojení dítěte do skupiny vrstevníků, což je předpokladem úspěšné socializace. Taková skupina klade především důraz na konformitu jejích členů. Tato sounáležitost se hlavně projevuje ve způsobu chování k opačnému pohlaví, ve vyjadřování, v názorech na vzdělání, ve stylu k oblékání a úpravě svého zevnějšku (Hartl a Hartlová, 2015).

Právě kriminalita mládeže bývá často páchána ve skupinách vrstevníků. Důvody, díky nimž členové party páchají kriminální činnost, jsou například, přítomnost nudy, konzumace alkoholu a jiných návykových látek, nebo naopak nedostatek finančních prostředků na alkohol, drogy, gambling, nebo třeba jen snaha předvést se před kamarády. Mládež z dysfunkčních rodin má větší potřebu vrstevnické skupiny, než mládež vyrůstající ve funkčních rodinách. Ke kriminální a delikventní činnosti mají blíže chlapci, neboť děvčata bývají v období dospívání více kontrolována svými rodinami, mají většinou více domácích povinností. Chlapci mají více prostoru pro kontakt s vrstevnickými skupinami (Matoušek, 1996).

Je potvrzeno, že ve volném čase často dochází u mládeže ke společné konzumaci alkoholu a jiných návykových látek. Alkohol pak může způsobit, nebo zvýšit záměr a rozhodnutí spáchat trestný čin, jehož by se mladistvý ve střízlivém stavu jinak nedopustil. To stejné platí i o užívání jiných návykových látek, kdy je zaznamenán zvýšený zájem právě o drogy mezi mládeží. Užívání takových látek mívá pak většinou i souvislost s kriminalitou mládeže, zejména pak s trestnou majetkovou činností, nebo často také s pohlavním zneužíváním. V některých případech se jedná i nedovolené nakládání s drogou, jako je získání drogy vlastní výrobou nebo pěstováním, případně i obchodováním (Zoubková, 2002).

Nejčastějšími důvody mládeže, která má nějaké zkušenosti s návykovými látkami, jsou zvědavost, touha po prožití něčeho zvláštního či neobvyklého, únik nepříjemným situacím, stavům, někdy tvrdé realitě, nebo protest proti autoritě.

Stejně tak i hry na automatech jsou osobám mladším osmnácti let zakázány, neboť také patří mezi rizikové faktory, v nichž bývá zvýšená možnost mladistvého k páchání delikventního jednání. Mladistvý se rovněž tak snadněji může stát i obětí kriminality. Představa výhry je pro mladého jedince natolik lákavá, že si ani nepřipouští fakt, že finanční částka vložená do hry může značně převýšit možný zisk. Je statisticky dokázáno, že 80 % patologických hráčů s problémy, se dopouštějí trestné činnosti. Mladiství hráči do této záliby vkládají peněžní prostředky, které mají nejprve z kapesného, a když jim už prostředky nestačí, obstarávají si je krádeží. U patologických hráčů jde o páchání trestné činnosti zejména proto, aby uspokojili svou chorobnou touhu. Hráčská závislost tak vede i k různým formám šikanování svých vrstevníků, a to s cílem získat finanční prostředky (Zoubková, 2002).

I vliv televizního násilí může hrát velkou roli v chování dítěte nebo mladistvého. Televize hned od počátku svého vysílání silně zasáhla do života lidí. Její vliv na lidskou kulturu, na politiku a veřejný život, na vzdělání, na chování lidí, na umělecké a estetické cítění, byl a je stále veliký. Na jedné straně příznivě obohacuje lidský život, poskytuje nepřehledné množství informací, kulturních a estetických zážitků, které by jinak byly k nedosažení. Na straně druhé však přináší i negativa, jako je například „ztráta“ času, která by mohla být vyplněna smysluplněji a efektivněji. Rovněž dochází k tlumení duševní a tělesné aktivity člověka a vede k jeho pasivitě. Vliv televize, zejména násilí v televizi, má rovněž na páchání trestné činnosti bezesporu značný vliv, ale nelze mu přisuzovat rozhodující roli v nárůstu kriminality (Matoušek a Kroftová, 1998).

Podle Matouška (1996) je zapotřebí rozlišovat násilí v akčních filmech a v různých seriálech od násilí ve zpravodajských pořadech. Někteří diváci z řad mládeže postupně přijímají fantazijní scény jako skutečnou realitu. Televizní násilí snižuje emoční odpovědnost a otupuje citlivost mladého člověka. Televize ukazuje mnohem více násilí fiktivního, než násilí skutečného. Nepříznivé účinky na děti a mládež může mít násilí fiktivní, ale i skutečné. Tyto negativní účinky má především u těch dětí, které mají k násilnému chování dispozici: dědičné a konstituční faktory, rodičovský nezáměr, nepřátelství, nebo příslušnost ke skupinám s deviantními normami (Matoušek, 1996).

Fischer a Škoda (2009) uvádí, že příčiny pro rozvoj kriminálního a delikventního chování jsou multifaktoriální, a zvyšujícím rizikem jsou zde biopsychosociální faktory, jež jsou ve vzájemné interakci. Biopsychosociální faktory třídí do tří oblastí, a to biologické, psychologické a sociální. Biologické determinanty kriminálního a delikventního chování byly již předmětem zkoumání v minulém století (Fischer a Škoda, 2009).

Z biologických rizikových faktorů sem řadíme i pohlaví jedince. Dle dostupných statistik je známo, že muži se dopouštějí trestné činnosti mnohem častěji než ženy. Toto tvrzení platí a je téměř srovnatelné ve všech společnostech a ve všech dobách, kdy přitom není závislé na etnické příslušnosti a ani na typu trestné činnosti. K důvodům vyššího podílu mužského pohlaví na kriminální činnosti patří vrozená vyšší agresivita a dravost, kterou ovlivňuje hormon testosteron. Tento hormon má vliv na funkci mozku a utváření těla. Dalším důvodem je i rozdílná výchova chlapců a dívek. Dívky většinou bývají ve všech společnostech pod větší kontrolou, a proto získávají i neblahý postoj k protispolečenskému chování (Matoušek a Kroftová, 2003).

Fischer a Škoda (2009) zmiňují jako další biologický faktor i věk, protože nejčastěji se totiž dopouštějí trestné činnosti mladí dospělí a dále muži do 30 let věku. Rozdíl v chování mezi delikventem a nedelikventem je v období dospívání mnohem menší než v dospělosti.

3. KRIMINALITA MLÁDEŽE (VÝVOJ, PREVENCE)

3.1 Vývoj kriminality mládeže v České republice

Ve starověku bylo ve většině společností zacházeno s dětskými a mladistvými pachateli stejně jako s dospělými. Až po několika letech se na období dětství začalo pohlížet jako na období rozumové nedostatečnosti a začalo být tedy důvodem zmírnit tresty nebo dokonce u nich vyloučit trestní odpovědnost. Na základě poznatků z různých společenských věd se v 19. století rozvíjí reformní úsilí, které si stanovuje za cíl změnit dosavadní přístup k delikvenci mládeže. Ten zohledňuje specifika dané věkové kategorie a zabývá se příčinami delikvence. Začíná se vytvářet speciální trestní právo a soudnictví, ve věcech mládeže (Hulmáková, 2013).

Pokud nahlédneme do vývoje kriminality mládeže z pohledu čísel, podíváme se nejprve do 80. let 20. století. V té době se kriminální statistika mládeže začala již podrobněji evidovat, neboť kriminalita mládeže byla již poměrně stabilní v počtu objasněných případů. Ze strany dětí a mladistvých se jednalo zhruba o 20 000 skutků ročně, z toho bylo 13 000 trestných činů. V celkovém podílu na kriminalitě to činilo cca 15 % (Zoubková, 2002).

Na zvýšení evidované kriminality páchané mládeží v první polovině 90. let 20. století měly podíl faktory nárůstu kriminality po roce 1989, a to zejména přechod od totalitního režimu ke svobodné společnosti, tržní ekonomika, mnohaleté pokřívání hodnot obyvatel v totalitním státě, otevření hranic a s tím spojená migrace, amnestie udělovaná prezidentem republiky a další. Na podílu objasněných trestných činů v první polovině 90. let 20. století mělo vliv např. i zvýšené zaměření orgánů činných v trestním řízení, zejména policie, která se zaměřovala na pachatele z řad mládeže. Je vždy nutné brát v úvahu, kolik trestných činů z celkového počtu bylo objasněno. A to proto, že uvnitř policie může být vyvíjen tlak na to, aby byla pozornost při zjišťování trestných činů soustředěna právě na věkovou kategorii mládeže (Kuchta, Válková, 2005).

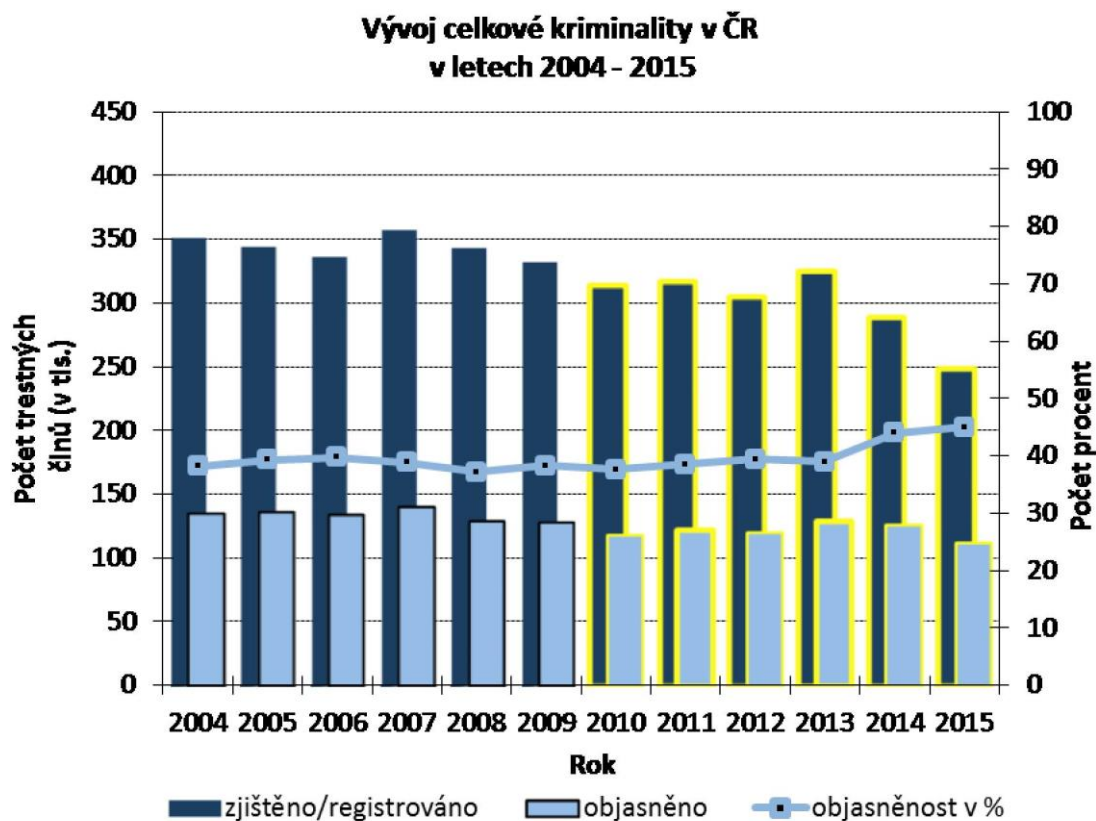
Nahlédneme-li do 90. let minulého století, vidíme v této době podstatný nárůst kriminality mládeže, a to až na dvojnásobek let minulých. Nejvíce trestných činů bylo v letech 1990-1993, kulminace vzestupu však začala v roce 1996. V tomto roce bylo registrováno více jak 23 000 pachatelů mladších 18 let. Následující roky 1997 a 1998 začíná kriminalita mládeže mírně klesat. Roku 1998 bylo zaznamenáno 19 373 dětí a mladistvých pachatelů,

což činilo 15 % z celkově registrované kriminality. Roku 2003 byl počet téměř totožný jako v letech 1989 a 1990. Na kriminalitě mají větší podíl pachatelé věkové kategorie 15 až 18 let (srov. Novotný a Zapletal, 2004, Kuchta a Válková, 2005).

V trestné činnosti mládeže byla hlavně převaha chlapců, kdy toto platí až do dnes. Děvčata se trestné činnosti dopouštějí mnohem méně. Mezi typické trestné činy u děvčat patří zejména podvody, krádeže, trestná činnost spojená s drogami a dalšími návykovými látkami a prostituce, ale bez páčání násilí (Zoubková, 2002).

V roce 2002 došlo ke změně legislativy, kdy byla změněna definice u hranice přestupku a trestného činu. Tento fakt pak také vysvětluje náhlé snížení v počtu činů jinak trestných u dětí a mládeže. K výraznému snížení kriminality však došlo v roce 2004, a tento trend i nadále pokračuje (Matoušek a Matoušková, 2011).

Tyto skutečnosti znázorňují následující grafy a tabulky.

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR, odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality, oddělení analýz a strategií.

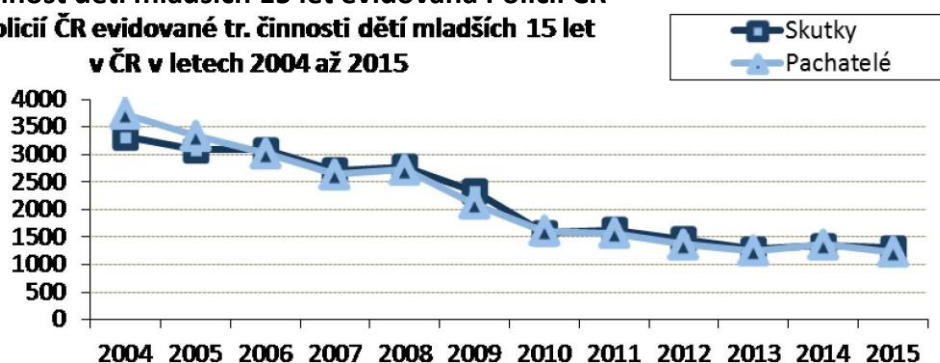
Pachatelé trestné činnosti

Vývoj počtu stíhaných a vyšetřovaných osob v ČR celkem

Rok	celkem	muži	ženy	recidivisté	děti	mladiství	cizinci
2004	121 531	106 460	15 071	54 880	3 734	6 197	7 215
2005	121 511	104 274	17 237	55 856	3 341	5 654	6 994
2006	122 753	106 045	16 708	56 661	3 027	5 808	7 284
2007	127 718	111 312	16 406	56 773	2 635	6 322	8 179
2008	122 053	106 816	15 237	53 321	2 723	6 014	8 572
2009	123 235	107 277	15 958	56 594	2 094	5 339	8 362
2010	112 477	97 673	14 804	53 405	1 606	4 010	7 377
2011	114 975	99 715	15 260	55 717	1 568	4 038	7 473
2012*	113 026	97 529	15 479	56 489	1 371	3 486	7 513
2013*	117 682	100 893	16 738	61 934	1 251	2 939	7 470
2014*	114 611	97 430	16 962	61 020	1 369	2 593	7 385
2015*	101 883	85 672	15 925	53 015	1 226	2 186	7 264

Trestná činnost dětí mladších 15 let evidovaná Policií ČR

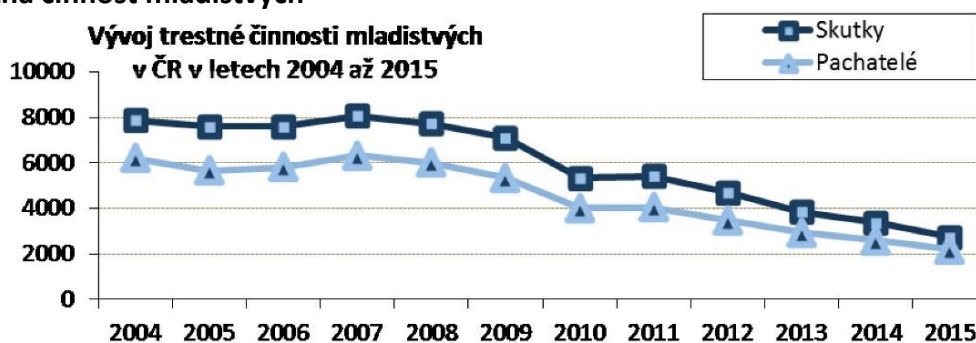
Vývoj Policií ČR evidované tr. činnosti dětí mladších 15 let v ČR v letech 2004 až 2015

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR, odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality, oddělení analýz a strategií.

Trestná činnost mladistvých

Vývoj trestné činnosti mladistvých v ČR v letech 2004 až 2015

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR, odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality, oddělení analýz a strategií.

Objasňování kriminality mládeže bývá většinou méně náročné než objasňování kriminality dospělých, a to zejména díky jejich specifickým znakům (viz výše). Na druhé straně je však objasňování ztíženo, a to z důvodu nevidovaných pachatelů, na rozdíl od dospělých pachatelů a recidivistů (Zapletal, 1995).

Trestná činnost, kterou páchají děti a mladiství, se jen obtížným způsobem zjišťuje, těžko se objasňuje, vyšetřuje, a i projednává a zároveň postihuje. U této věkové skupiny je velmi vysoká latentnost a provinění, jež jsou mládeží páchána, mají pro společnost velmi závažné následky. A to zejména proto, že právě v době dospívání může snadno u mladistvého započít kriminální dráha, která se pak jen těžko napravuje. Právě u této věkové skupiny je preventivní činnost proti páchání kriminální činnosti nejvhodnějším a neúčinnějším řešením, neboť výrazně ovlivňuje osobnost mladistvého. Osobnost mladistvého pachatele se výrazně liší od osobnosti dospělého pachatele. Je to především nižším věkem a menší rozlišovací schopností o tom, co je úplně správné a co ne. Typickým chováním pro toto období je odmítání autorit, snaha se odlišit. Vývojová nevyzrálость ve svém stupni vývoje ještě neumožňuje reagovat na krizové situace, se kterými se mladistvý setkává poprvé a vyhodnocuje si je, pro své ohrožení, po svém. Takové jednání bývá většinou zkratovitě, agresivní a namířené proti společenským normám (Zapletal, 1995).

3.2 Prevence kriminality

„Je lépe zločinu předcházet, než jej trestat“

Cesare Beccaria (1738-1794), O zločinech a trestech

Prevence kriminality je jednou z důležitých oblastí, kterou se zabývá právě kriminologie. Základem takové úspěšné prevence kriminality mládeže je včasné a dlouhodobé působení. Vycházíme z předpokladu, že prevenci nesmíme zanedbat, nesmíme ji odkládat a musíme s ní začít od nejtútlejšího věku. Prvotním a důležitým mezníkem je škola, která by právě mezi prvními měla na negativní chování dětí upozorňovat. Pak jsou to také rodiče, kteří by na delikventní a negativní chování svých potomků měli v jejich zájmu upozornit, a to nejen své potomky, ale také orgány sociálně-právní ochrany, soudy a jiné oprávněné instituce (Zoubková, 2002).

Do prevence kriminality patří veškeré aktivity, které směřují k předcházení páchaní trestných činů, k snižování jejich výskytu, a to cestou zamezení páchaní, nebo neutralizací všech příčin a podmínek vzniku trestných činů. Náleží sem opatření, jejichž cílem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality, a to buď prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí nebo působením na pachatele a oběti trestných činů (Zapletal, 1995).

V publikaci Moulisové a Zoubkové (2004) zahrnuje prevence kriminality komplex opatření sociální a situační prevence, včetně informování veřejnosti o různých možnostech ochrany před trestnou činností. Součástí této prevence je i pomoc obětem trestných činů. Prevence kriminality souvisí i s prevencí dalších sociálně patologických jevů. K těm nejzávažnějším patří nejrůznější formy závislostí. Preventivní aktivity se konají v rámci celostátním, regionálním i místním, a to vždy na úrovni primární, sekundární a terciární. Primární prevence se zaměřuje na celou populaci, a to dospělé i děti. Sekundární prevence má působit na konkrétní rizikové skupiny obyvatelstva, a to podle věku, druhu ohrožení, místa apod., a dále na kriminálně rizikové sociální i situační prostředí. Terciární prevence má za úkol resocializační opatření, které se zaměřuje na ty, kteří již trestný čin spáchali, dále na lokality, jež byly již kriminalitou zasaženy, a na osoby, které se už staly oběťmi trestných činů (Moulisová a Zoubková 2004).

Primární prevence zahrnuje zejména výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity, které jsou zejména zaměřené na nejširší veřejnost. Primární prevenci dělíme na specifickou a nespecifickou. Specifická primární prevence jsou zejména aktivity a programy, které jsou zaměřeny na cílovou práci se skupinami, které mají vyšší riziko absence, a tudíž by mohla mít vliv na negativní vývoj v oblasti rizikového chování. Prevence probíhá formou práce v menším počtu dětí a mládeže, kde se snaží motivovat k vlastnímu názoru, přemýšlet o svém postoji a učit se zvládat situace, jak např. odmítnout návykovou látku apod. Nespecifická primární prevence začleňuje veškeré aktivity, které podporují zdravý životní styl, aktivity, které snižují rizikový vývoj jedince, nebo rozvoj rizikového chování. Uskutečňují se prostřednictvím organizování volného času, jedná se tedy o volnočasové aktivity či programy, jež vedou k dodržování společenských pravidel. Dále se podílí na zdravém rozvoji osobnosti, zejména odpovědnosti za sebe sama a své jednání (Zoubková a kol., 2001).

Sekundární prevence se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u kterých je zvýšený předpoklad, že by se mohli stát pachateli nebo oběťmi trestné činnosti (specializovaná sociální péče). Dále se zabývá sociálně patologickými jevy (např. drogové a alkoholové závislosti, šikana, sprejerství, gamblerství, výtržnictví, vandalismus, internetnické konflikty, rasismus, xenofobie) a příčinami kriminogenních situací (Zoubková a kol., 2001).

Terciární prevence je zaměřena hlavně na předcházení kriminální recidivy. Specifikuje se na jedince, kteří mají už zkušenosti s kriminalitou a dopustili se již trestné činnosti. Také se orientuje na jedince, kteří se stali obětí nějakého trestného činu. Hlavním úkolem je, co nejrychleji zajistit odbornou pomoc. Terciální prevence spočívá v odstranění recidivy kriminality a sociálně negativního jednání. Mezi takové jednání patří např. šikana, prostituce, záškoláctví, útoky z domova a jiná další. Dále se jedná o resocializaci kriminálně narušených jedinců, kam patří např. vzdělání, pomoc při získávání pracovního uplatnění, bydlení a rodinné poradenství (Zoubková a kol., 2001).

Prevence viktimmnosti a pomoci obětem trestných činů, která je stavěna na konceptech bezpečného chování, členěného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob, je také jednou z důležitých aktivit preventivních opatření. Patří sem skupinové i individuální poradenství, a to v oblasti zdravotní, psychologické a právní, dále trénink v obranných strategiích a propagace technických možností ochrany před trestnou činností. Je zde použita metoda sociální i situační prevence, a to dle míry ohrožení, buď na primární, sekundární nebo terciární úrovni (Gošová, 2011).

Socializace a sociální integrace jedince a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, jež jsou považovány za klíčové příčiny páchaní trestné činnosti, jsou ovlivňovány aktivitami, které spadají do sociální prevence. Odpovědnost primární sociální prevence spadá do působnosti rodiny, obce a školy. Sekundární a terciární prevence je záležitostí pracovníků resortu jednotlivých ministerstev, a to s ohledem na odbornou náročnost jednotlivých aktivit (Moulisová a Zoubková, 2004).

Prevence kriminality mládeže se řídí v České republice věcnou působností jednotlivých ministerstev. Mezi ty nejdůležitější resorty, jež se zabývají péčí o delikventní mládež, patří zejména ministerstvo vnitra, ministerstvo spravedlnosti, ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Ministerstvo vnitra se specializuje na projekty snižující trestnou činnost na místní úrovni, zkvalitňující práci na úseku odhalování a objasňování trestné činnosti mládeže. K preventivním činnostem Policie ČR patří analytická a informační činnost při organizování preventivních programů, poradenství pro občany, výchovná a přednášková činnost.

Ministerstvo spravedlnosti se specifikuje na zacházení s mladistvými delikventy, v legislativní oblasti jde zejména o utváření podmínek pro aplikaci alternativních trestů a snížení trestních řízení, v oblasti resocializačního působení jde především o vězeňství. Je zde důležitý i kriminologický výzkum.

Ministerstvo práce a sociálních věcí provádí sociální práci v oblasti sekundární a terciární prevence, také realizuje sociální práci s dětmi a mládeží, která je ohrožena rizikovým prostředím. Orgány sociálně-právní ochrany dítěte se zabývají ohroženými dětmi, působí výchovně na rodiče, zastávají funkci opatrovníka, podávají návrhy k soudu a zajišťují náhradní péči o děti. Dále sem také spadají kurátoři pro mládež, kteří se zabývají sociálně výchovným působením na mládež, a i sociální asistenti, kteří dohlížejí na ohroženou mládež „na ulici“.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se stará o zkvalitňování výchovného působení školy. Zajišťuje přípravu učitelů, systém pedagogicko-psychologického poradenství, a v neposlední řadě také výkon péče o mládež ve výchovných ústavech (Zoubková, 2002).

Důležité místo zaujímá prevence kriminality rovněž na místní úrovni. Zoubková (2002) ve své publikaci píše o tom, že právě zkušenosti ukazují, jak se obce, místní instituce, a i široká veřejnost mohou velmi efektivně zabývat rizikovými jedinci a skupinami. Toto vše probíhá v rámci místního zabezpečení veřejného pořádku, aby tento v obci nebyl narušen, nebo nebyl v rozporu s dobrými mravy, ochrannou bezpečností, zdravím a majetku. Jisté činnosti je tak možné vykonávat pouze ve stanovených místech a v určitém čase, kdy některé z nich, vymezené v zákonu, mohou být na některých místech v obci přímo zakázány. Projekty, týkající se prevence kriminality mládeže, má obec na místní úrovni směřovat právě na podchycení sociálních příčin trestné činnosti, např. k podpoře rodin, k sociální práci s delikventní mládeží a jejich rodinami, k podpoře předškolních a vzdělávacích programů, vzdělání k podpoře zdraví a jeho životního stylu

bez drog a jiných návykových látek, k podpoře multietnického pochopení světa a tolerance ve společnosti (Zoubková, 2002).

Kontrola kriminality mládeže probíhá prostřednictvím kriminální politiky, která má dva subsystemy. Prvním subsystemem je preventivní politika, jenž se zaměřuje na preventivní strategie a kriminálně-preventivní opatření orientované do budoucnosti. Druhým subsystemem je trestní politika, která se zaměřuje na represivní strategie a na uplatňování trestněprávního postihu (Novotný a Zapletal, 2004).

Prevence je nedílnou součástí odvětví kriminologie, kde se má předcházet zločinům a opakovaným trestům.

Podle švýcarského filozofa a psychologa Piageta (1983) tkví v takovém poznání jádro pedagogického optimismu, jako přímé reflexe pedagogického realismu. Prevence je jako jeden ze zásadních, a přitom přirozených pilířů boje proti kriminalitě obecně a proti kriminalitě zvláště. Represe je nezbytný prostředek ochrany a obrany společnosti tam, kde, již ostatní prostředky selhaly. Prioritním však stále zůstává prevence před represí (Piaget, 1983).

4. ÚVOD DO VÝZKUMU

Trestná činnost je všeobecně páchána v každém věku. Stejně tak i v mladém věku a v ranné dospělosti. Legislativa České republiky však stanovuje trestně stíhat jen ty osoby, u kterých byl překročen patnáctý rok svého věku (Zákon č. 40/2009 Sb.).

Kriminalita mládeže, nebo její slabší delikventní forma, může být pro společnost ještě větším problémem, než se zdá. V případě nesledovaného vývoje kriminálního chování u mládeže ve společnosti se může toto změnit i v narůstající společenský problém, který se bude řadit na přední příčky důležitých otázek naší společnosti.

4.1 Výzkumný cíl

Cílem výzkumu v praktické části bakalářské práce bylo zjistit, zda se oslovení respondenti setkali s nějakou formou kriminálního chování, zda si uvědomují následky tohoto chování a dále zjistit, jaké mají názory na takovéto chování svých vrstevníků.

4.2 Metodologie výzkumu

Kvantitativní výzkum je jednou z metod pro sběr dat, a to vědeckého i nevědeckého zkoumání. Má za cíl popsat zkoumanou oblast a bývá nejčastěji využíván pro jeho nenáročnost a srozumitelnost.

Kvantitativní metodou rozumíme takový sběr dat, jenž je zaměřen na větší množství respondentů, kteří nejčastěji odpovídají na otázky formou dotazníků. Dotazníky jsou následně zpracovány a vyhodnoceny

Gavora (2000) dělí otázky podle jejich odpovědí na uzavřené, polouzavřené a otevřené. Uzavřená otázka nabízí hotové alternativní odpovědi. Úkolem respondenta je označit (např. podtržením, zakroužkováním) vhodnou odpověď. Taková sonda může mít dotazníkovou podobu nebo může jít o rozhovor. Výhoda uzavřených otázek spočívá v tom, že je u nich poměrně snadné matematické vyhodnocování. Otevřené otázky zase dávají respondentovi volnost v odpovědích a neomezují jej nabídnutými alternativami. Mohou být často i zdrojem velmi zajímavých odpovědí. Odpovědět však na otevřené otázky bývá mnohem složitější. Respondent musí sám hledat vhodnou odpověď, správně a srozumitelně ji naformulovat a poté i napsat. Nevýhodu otevřených otázek však spatřujeme v obtížnějším zpracování odpovědí. Získané odpovědi musí pak výzkumník

kategorizovat a následně poté vyhodnocovat. Další skupinou jsou i polouzavřené otázky, což je soubor alternativ. Ty jsou doplněné možností volné odpovědi, kterou si respondent naformuluje sám (Gavora, 2000).

V této práci byl zvolen právě kvantitativní výzkum. Šetření bylo provedeno prostřednictvím dotazníku s uzavřenými a současně i polouzavřenými otázkami, kdy tázaný měl za úkol vybrat pro něho nejpřesnější a nejmódnější odpověď, a u některých polouzavřených otázek se mohl sám vyjádřit a projevit.

Výzkumné otázky

Vzhledem k tomu, že snahou bylo obecně zkoumat postoje a názory mládeže ke kriminálnímu a delikventnímu chování, byly stanoveny následující výzkumné otázky.

Otázka č.1

S jakou formou kriminálního chování se nejčastěji mládež setkává?

Otázka č.2

Uvědomuje si mládež možné následky kriminálního chování?

Otázka č.3

Jaký názor má mládež na kriminální chování u svých vrstevníků (spolužáků, kamarádů)?

4.3 Výzkumný vzorek

V pedagogickém výzkumu, stejně tak, jako v životě, nemůžeme vždy prozkoumat všechny jedince nebo situace, které by nás zajímaly. Svá zjištění proto opíráme jen o znalost z určitého výzkumného vzorku (Chrásková, 2007).

Výběrový soubor této práce tvořili žáci střední školy a odborného učiliště ve věku 15–20 let. Místem výzkumu bylo gymnázium a odborné učiliště.

4.4 Předvýzkum k dotazníku (pilotní studie)

Žádná výzkumná akce by neměla být započata bez provedení tzv. předvýzkumu. Podle Dismana (2002) je předvýzkum důležitým nástrojem, který má být následně v terénu využit.

V podstatě se provádí stejná technika sběru dat, která bude poté použita i při následné realizaci sběru dat (Disman, 2002).

„Pilotní studie je předběžná studie v malém měřítku před hlavním výzkumem za účelem ověření proveditelnosti nebo vylepšení plánu výzkumu. Často se studie provádí před rozsáhlým kvantitativním výzkumem ve snaze ušetřit čas a peníze za nesprávně navržený projekt. Pilotní studie se obvykle provádějí na relevantním vzorku populace, ale ne na těch, kteří budou tvořit část konečného vzorku“.

https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Pilotn%C3%AD_studie&oldid=4939714

Dříve, než byl oficiálně dotazník do škol rozdán, bylo domluveno s ředitelem školy, zda by mohl být v jedné z nejpočetnějších tříd předem dotazník rozdán, a to alespoň 10 žákům k jeho vyplnění. Cílem bylo zjistit, zda jsou otázky a jejich následné odpovědi vhodné a dostatečně srozumitelné. Tento předvýzkum byl uskutečněn v únoru 2017. Žáci byli upozorněni na to, že pokud by jim jakákoliv otázka nebo odpověď nebyla jasná a měli jakýkoliv dotaz, aby se zeptali. Čtyři žáci se shodně zastavili u otázky *„Setkáváte se s pravidelnou osvětou v oblasti kriminálního chování?“* Zde jim nebylo známo slovo *„osvěta“*.

Dalším problémem byla odpověď u otázky *„Zjistíte-li, že někdo z kamarádů, nebo někdo jiný ve vašem okolí páchá nějakou kriminální činnost“*. V jedné ze třech možných odpovědí byla i varianta *„kategoricky jeho jednání odsoudíte a oznámíte příslušným orgánům /policie, úřad/“*.

Zde pět žáků oznámilo, že tato varianta je pro ně správná, zvolili by ji, ale vzhledem k tomu, že by kriminální činnost nechtěli nikde ohlašovat, raději zatrhnou variantu *„bude vám to jedno“*.

Další otázky s odpověďmi proběhly bez problémů. Z tohoto výše uvedeného zjištění vyplynulo, že otázka *„osvěty“* bude z dotazníku vypuštěna. U další problémové otázky bylo vhodné vypustit druhou část odpovědi, a to konkrétně *„oznámíte příslušným*

orgánům/policie, úřad/“. Jen tak může být respondenty vybrána varianta, se kterou se plně ztotožňují.

Na základě těchto poznatků a zkušeností byl dotazník přepracován a upraven. Následně v březnu 2017 byl distribuován všem respondentům

4.5 Distribuce dotazníků

Na gymnáziu bylo v měsíci březnu 2017 rozdáno mezi respondenty 98 dotazníků do čtyř po sobě jdoucích tříd (1., 2., 3., 4. ročník) a na odborné učiliště 92 dotazníků do tří po sobě jdoucích tříd (1., 2., 3. ročník). Ředitelé obou škol byli seznámeni s účelem šetření a požádáni o distribuci vytištěných dotazníků do jednotlivých tříd své školy. Zároveň byli informováni o tom, jak by organizace k vyplňování dotazníků měla probíhat. Bylo doporučeno, aby ředitelé jmenovaných škol vybrali vyučující, které pověří rozdělením dotazníků v jednotlivých třídách. Dotazníky budou rozdány všem žákům jednotlivých tříd, kromě těch 10 žáků, u kterých byla předem provedena pilotní studie v rámci srozumitelnosti dotazníku a vhodnosti tématu. Vyučující předají žákům i náležitě pokyny k vyplnění dotazníku, mezi něž patří čas určený k vyplnění, samostatnost u vyplňování, anonymita, způsob označení vybrané odpovědi, případné doplnění, a nakonec řádné odevzdání vyplněného dotazníku. Následně po jeho vyplnění zajistí vyučující u všech rozdaných dotazníků i jejich zpětné navrácení. Dotazníky budou rozdány v jeden den a určitou hodinu do všech tříd současně, a to z důvodu, aby se předešlo případnému vzájemnému domlouvání mezi žáky. Doba k vyplnění dotazníku bude činit cca 30 minut. Celkem tedy bylo do obou škol rozdáno 190 dotazníků a všechny se vrátily zpět vyplněné.

4.6 Statistické zpracování dotazníků

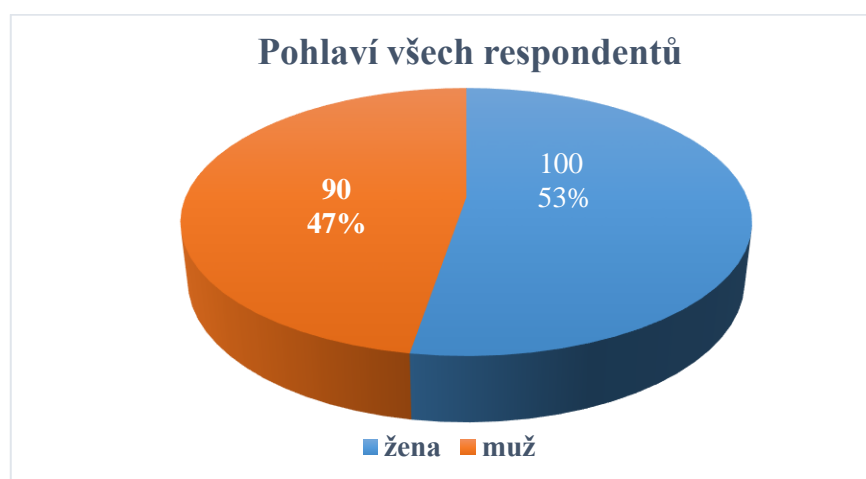
V následující části této práce jsou shromážděny a popsány výsledky dotazníkového šetření a graficky je zde znázorněno vyhodnocení jednotlivých otázek výzkumu.

1. Jakého jste pohlaví?

První otázka se týkala genderového složení výběrového souboru. Z výsledků je patrné, že se výzkumu účastnilo celkem **190 respondentů**, z toho **100 žen** a **90 mužů**.

Pohlaví	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
ženy	100	53 %
muži	90	47 %

Tabulka 1: Pohlaví respondentů-četnost

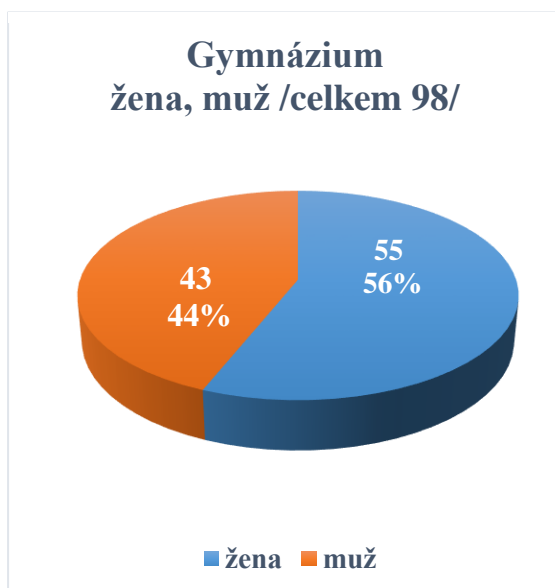
Graf 1: Pohlaví respondentů

Co se týká rozdělení podle škol, tak na gymnáziu se účastnilo výzkumu celkem 98 respondentů, z toho 55 žen a 43 mužů. Na odborném učilišti se výzkumu účastnilo celkem 92 respondentů, z toho 45 žen a 47 mužů.

Rozdělení respondentů podle pohlaví a školy znázorňuje následující tabulka.

Pohlaví, škola	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 % + 100 %
ženy-gymnázium	55	56 %
muži-gymnázium	43	44 %
ženy-OU	45	49 %
muži-OU	47	51 %

Tabulka 2: Rozdělení respondentů podle pohlaví a školy-četnost

Graf 2: Rozdělení podle pohlaví a školy

Graf 3: Rozdělení podle pohlaví a školy

2. Jaký je váš věk?

3. Jakou školu studujete?

Druhá a třetí otázka byla v grafickém vyhodnocení spojena, neboť bylo dobré zjistit a rozdělit respondenty podle věku, pohlaví a současně i podle školy.

Druhá otázka se týkala věku respondentů, kdy výběr tvořily 3 věkové kategorie a to **věk 15 – 16; 17 – 18; 19 a více.**

Třetí otázka byla zaměřena na školu, kterou respondenti studují.

Ve věkové skupině **15–16 let** bylo celkem **51 respondentů**, z toho 29 respondentů z gymnázia (17 děvčat, 12 chlapců) a 22 respondentů z odborného učiliště (13 děvčat a 9 chlapců).

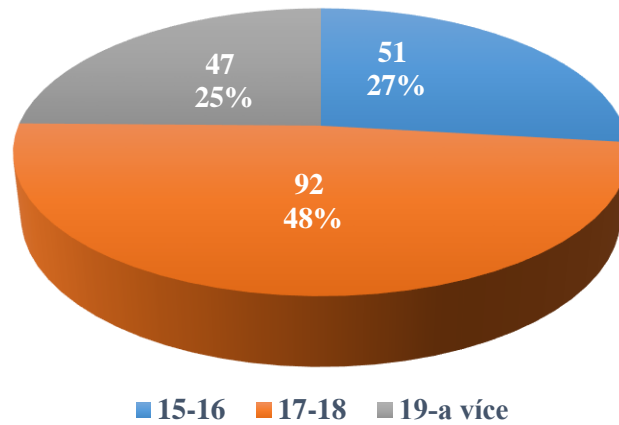
Ve věkové skupině **17–18 let** bylo celkem **92 respondentů**, z toho 44 respondentů z gymnázia (25 děvčat a 19 chlapců) a 48 respondentů z odborného učiliště (21 děvčat a 27 chlapců).

Ve věkové skupině **19–a více** bylo celkem **47 respondentů**, z toho 25 respondentů z gymnázia (13 děvčat a 12 chlapců) a 22 respondentů z odborného učiliště (11 děvčat a 11 chlapců).

Věk	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
15-16	51	27 %
17-18	92	48 %
19 - a více	47	25 %

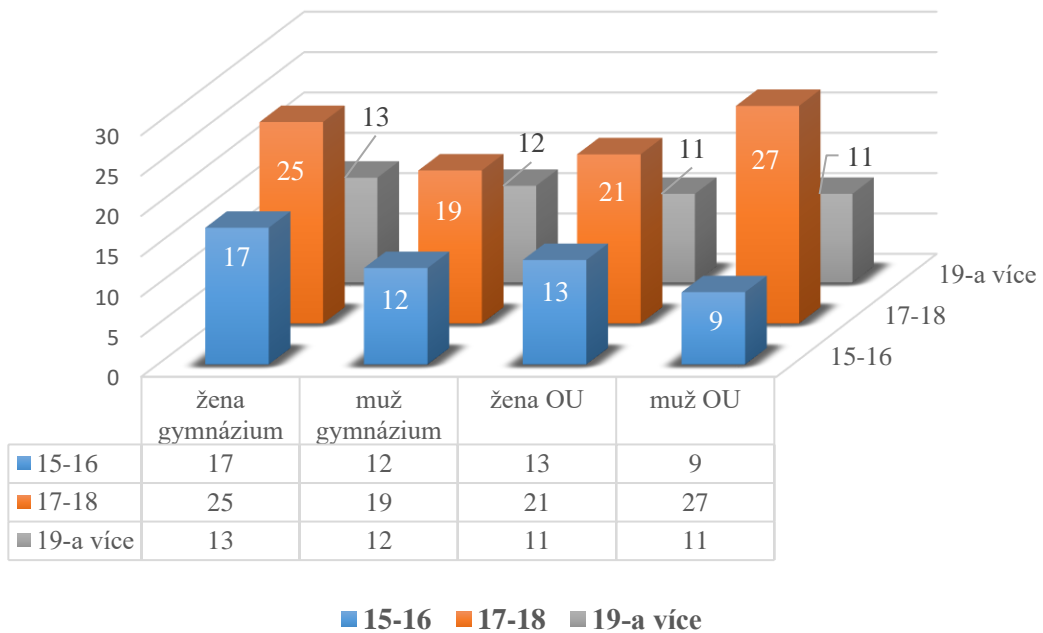
Tabulka 3: Rozdělení podle věkových skupin-četnost

Věk respondentů

Graf 4: Rozdělení podle věkových skupin

Věkové kategorie žen a mužů na gymnáziu a odborném učilišti

Graf 5: Rozdělení podle věku, pohlaví a školy

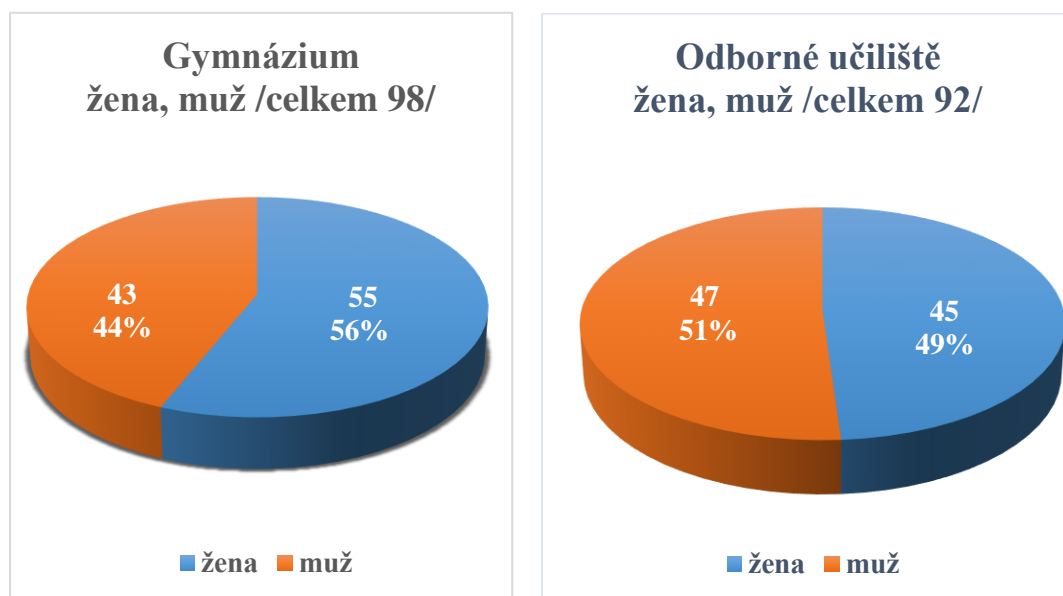
Věk	Muž Gymnázium	Muž OU	Žena Gymnázium	Žena OU
15-16	12	9	17	13
17-18	19	27	25	21
19 a více	12	11	13	11

Tabulka 4: Rozdělení podle věku, pohlaví a školy

Z tohoto zjištění je patrné, že na gymnáziu, a i odborném učilišti studuje nejvíce respondentů ve věkové kategorii **17–18 let**. Nejméně pak v kategorii 19–a více let.

Co se týká rozdělení podle škol, tak na **gymnáziu** se účastnilo výzkumu celkem **98 respondentů**, z toho 55 žen a 43 mužů.

Na **odborném učilišti** se výzkumu účastnilo celkem **92 respondentů**, z toho 45 žen a 47 mužů. Procentuální vyjádření znázorňují grafy.

Graf 6: Zastoupení obou pohlaví podle typu školy

Z grafů je patrné, že na gymnáziu studuje o něco málo více děvčat než chlapců, na odborném učilišti je zastoupení děvčat a chlapců celkem vyrovnané.

4. V jaké žijete rodině?

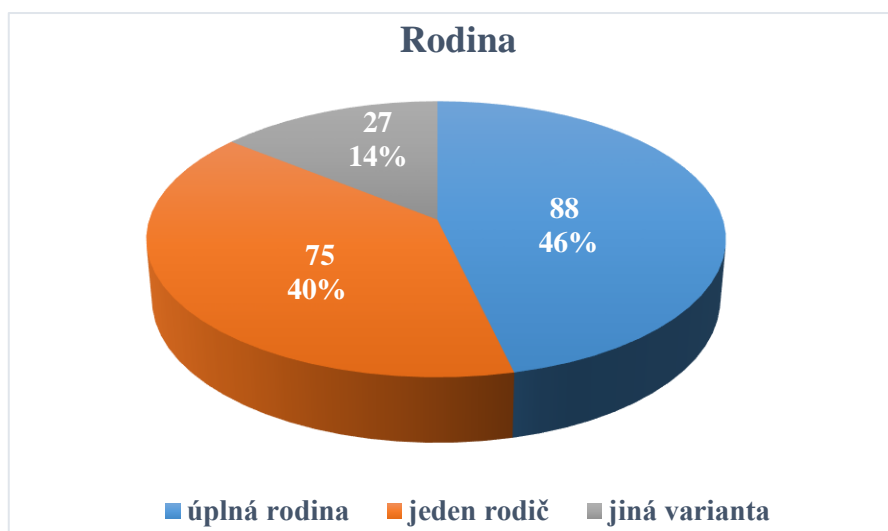
Smyslem této otázky bylo zjistit, v jakých typech rodin respondenti vyrůstají, zda žijí **v úplné rodině, nebo s jedním z rodičů**. Pokud se jednalo o **jinou variantu**, měli tuto uvést v polootevřené otázce.

Z výzkumu vyplynulo, že **v úplné rodině žije 88 respondentů**, **s jedním rodičem žije 75 respondentů** a zbylých **27 respondentů** uvedlo **jinou variantu**. Ve 27 případech jiné varianty bylo **15 zastoupení rodin s prarodiči**, **8 zastoupení v rodinném příbuzenstvu** (teta, strýc) a **4 respondenti** uvedli, že pocházejí z **dětského domova**.

Zarážející je poměrně vysoké procento dotazovaných, kteří žijí s jedním z rodičů. Toto číslo je téměř shodné s číslem rodin úplných.

Rodina	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
úplná rodina	88	46 %
jeden rodič	75	40 %
jiná varianta	27	14 %

Tabulka 5: Přehled typů rodin podle respondentů-četnost

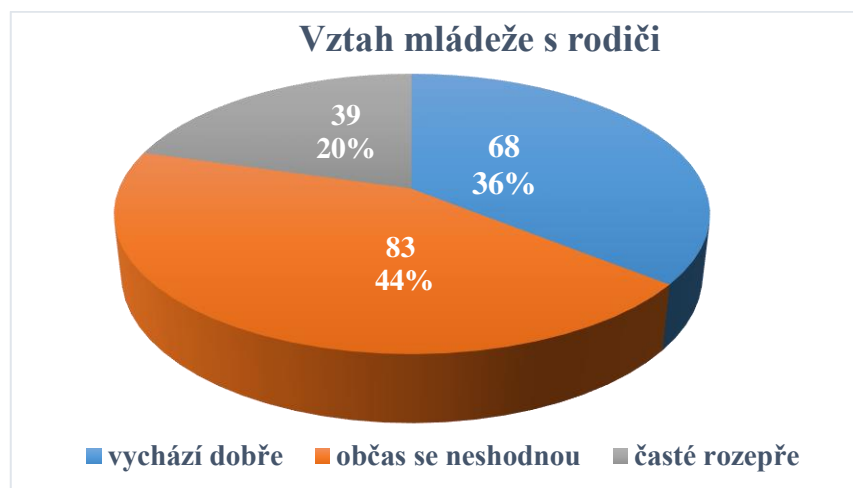
Graf 7: Přehled typů rodin podle respondentů

5. Jak vycházíte s rodiči (př. jinými vychovateli)?

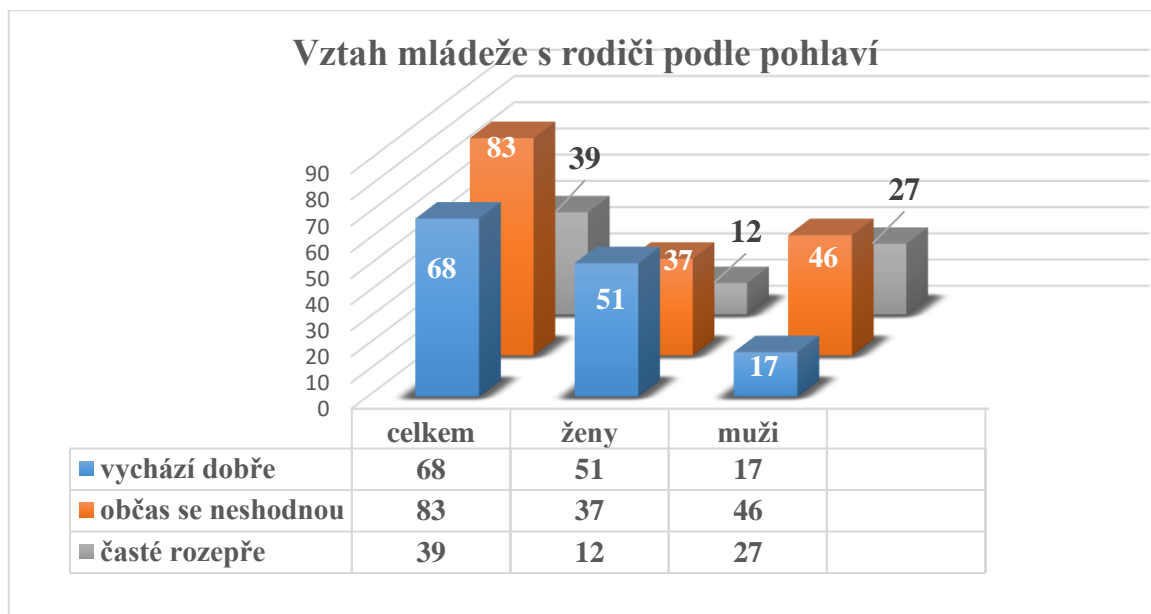
Na výběr měli respondenti ze tří variant, a to buď, že **vycházejí s rodiči většinou dobře**, nebo, že **se s nimi občas neshodnou**, nebo, že **mají časté rozepře**. Výzkum ukázal, že **68 respondentů** (51 žen a 17 mužů) odpovědělo, že **vychází se svými rodiči dobře**, **83 respondentů** (37 žen a 46 mužů) **se občas neshodne** a **39 respondentů** (12 žen a 27 mužů) uvedlo, že **má s rodiči časté rozepře**.

Vztah s rodiči	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
většinou dobrý	68	36 %
občasné neshody	83	44 %
časté rozepře	39	20 %

Tabulka 6: Vztah respondentů s rodiči-četnost

Graf 8: Vztah mládeže s rodiči

Graf 9: Vztah mládeže s rodiči podle pohlaví

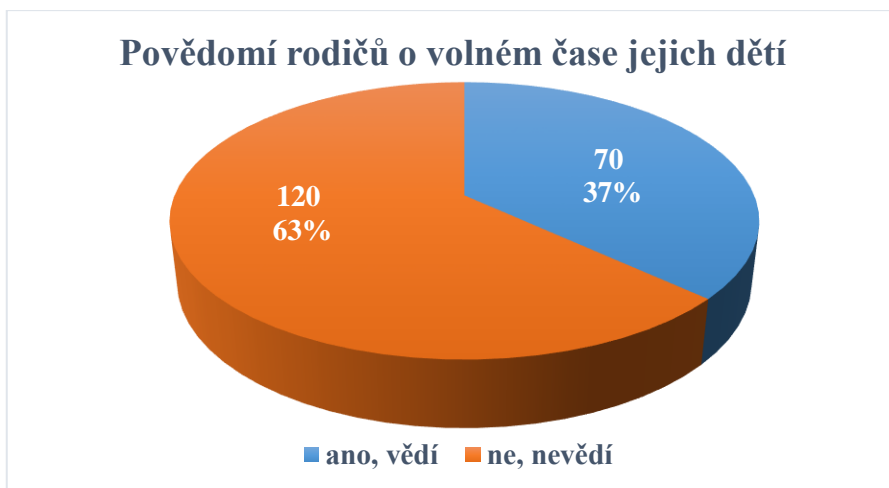
Z výzkumu vyplynulo, že většina mládeže se se svými rodiči občas neshodne, a to až v 83 %. Dobře se svými rodiči vychází mládež v 36 %, a časté rozepře se vyskytují u 20 % dotázaných respondentů.

6. Vědí vaši rodiče, co ve svém volném čase děláte?

Vzhledem k tomu, že dnešní mládež nedokáže pozitivně využívat možnosti volnočasových aktivit, bylo smyslem zjistit, zda jejich rodiče vědí o tom, co ve volném čase dělají. Respondenti měli na výběr ze dvou možností a to, **ano, vědí, ne nevědí**.

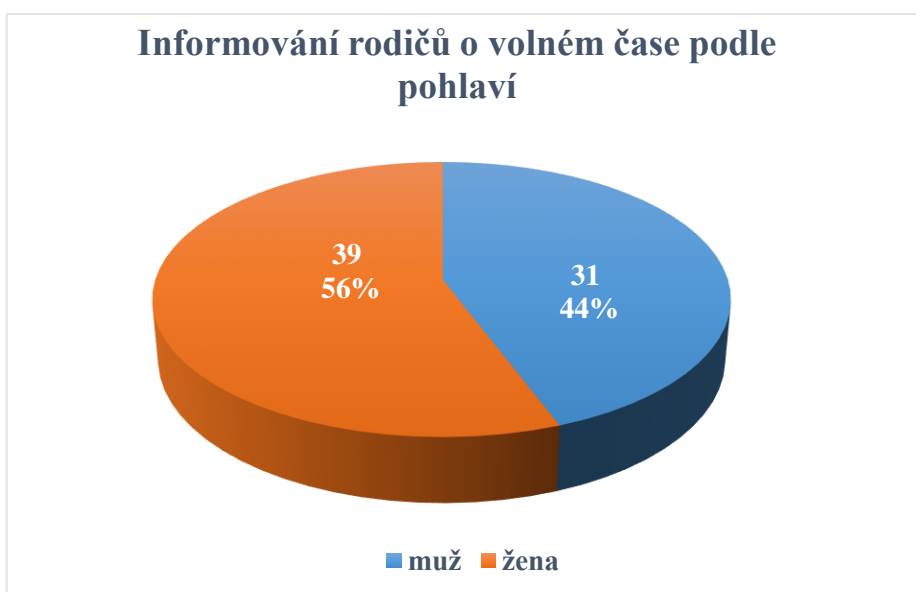
Volný čas mládeže	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
rodiče vědí	70	37 %
rodiče nevědí	120	63 %

Tabulka 7: Povědomí rodičů o volném čase mládeže-četnost

Graf 10: Povědomí rodičů o volném čase jejich dětí

Výsledky byly velmi překvapivé, když zjištění u vzorku dotázaných ukázalo, že podle respondentů **v 63 % rodiče nevědí, co jejich děti dělají ve volném čase**. Z tohoto důvodu bylo tedy dále pokračováno ve výzkumu, a to ve zjištění, zda se to nějak výrazně bude lišit u jednotlivých pohlaví. Ukázalo se, že podle názoru respondentů jsou přece jen děvčata zřejmě sdílnější a více se svým rodičům svěřují, s tím, co dělají ve svém volném čase. Děvčata, dle názoru respondentů, v porovnání s chlapci s rodiči více komunikují o svém volném čase (cca o 12 % více, než chlapci).

Graf 11: Poměr chlapců a děvčat v informování rodičů o jejich volném čase

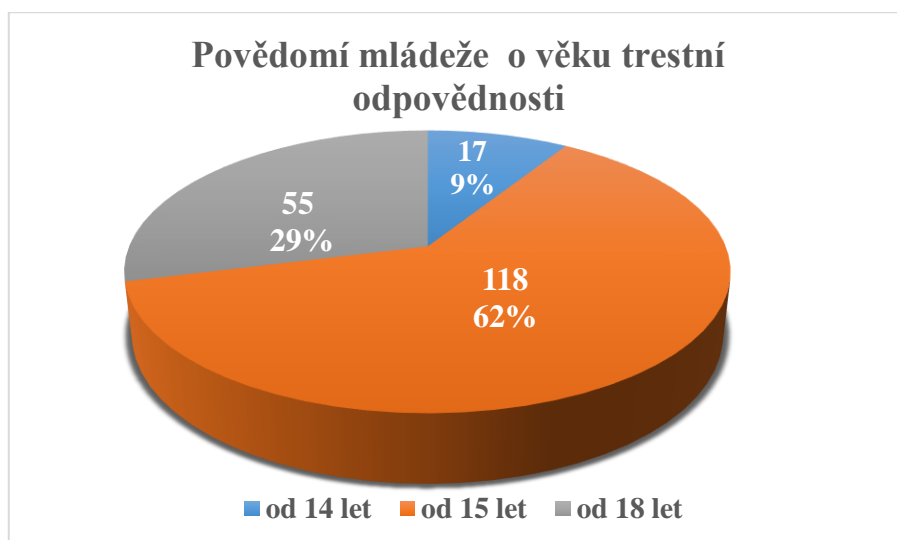
7. Trestně odpovědný začíná být člověk od

Tato otázka byla v dotazníku položena z důvodu, neboť bylo zajímavé, jaké povědomí má dnešní mládež o trestní odpovědnosti, a zda vědí, v kolika letech mohou být za kriminální chování potrestáni. Na výběr měli respondenti ze tří variant, a to **od 14 let, od 15 let a od 18 let.**

Většina respondentů, v počtu **118**, odpověděla správně, a to **od 15 let.** Dalších **55** respondentů si pak myslí, že trestní odpovědnost začíná **od 18 let** a v **17** případech se objevila varianta **od 14 let.**

Trestní odpovědnost	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
14 let	17	9 %
15 let	118	62 %
18 let	55	29 %

Tabulka 8: Povědomí respondentů o věku trestní odpovědnosti-četnost

Graf 12: Povědomí mládeže o věku trestní odpovědnosti

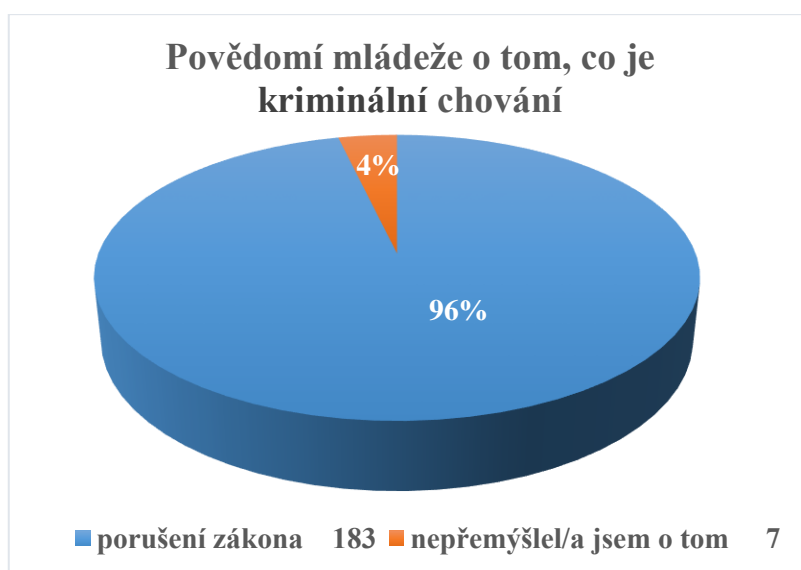
8. Co je podle vás kriminální chování?

Stejně jako u předchozí otázky, tak i v této otázce se odráželo povědomí mládeže o kriminalitě. Na výběr měli respondenti opět ze tří variant, a to že kriminální chování je **protiprávní jednání, kterým je porušován zákon, nebo nějaká norma, dále vše, co se mně osobně ve svém okolí nelíbí**, nebo varianta, **nevím, nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a**.

Výzkum u této otázky byl téměř jednoznačný, skoro všichni respondenti, v počtu **183 (96 %)**, vybrali možnost, že **kriminální chování je protiprávní jednání, kterým je porušován zákon, nebo nějaká norma**. Pouze **7 respondentů (4 %)** uvedlo, že **neví, nikdy o tom nepřemýšleli**. Druhá varianta nebyla nikým vybrána.

Kriminální chování	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
porušení zákona	183	96 %
nepřemýšlel jsem	7	4 %

Tabulka 9: Povědomí mládeže o pojmu "kriminální chování"-četnost

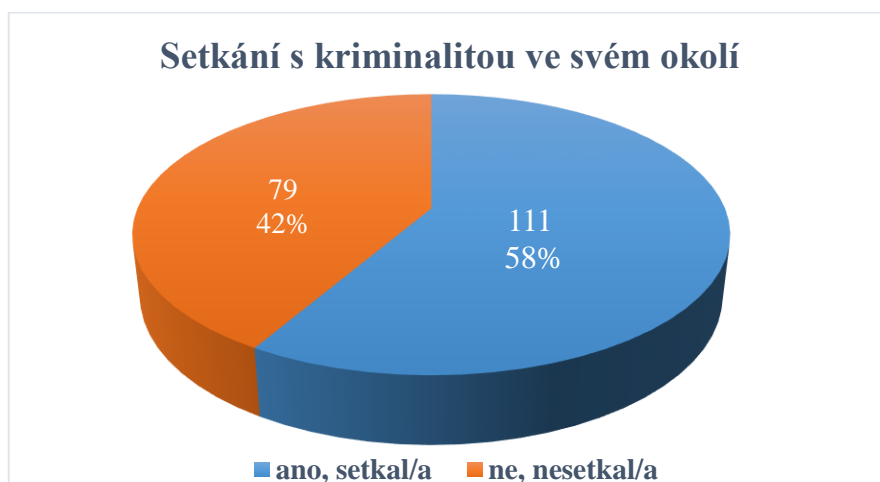
Graf 13: Povědomí mládeže o pojmu "kriminální chování"

9. Setkal/a jste se někdy s kriminálním chováním mládeže ve svém okolí?

Tato otázka měla zjistit, jak častá je kriminální činnost v tomto mladém věku. Dotaz nebyl směřován přímo na konkrétní respondenty, kdo z nich již nějakou kriminální činnost spáchal, ale na to, zda se setkali s kriminalitou ve svém okolí. A to z toho důvodu, neboť by odpovědi respondentů nemusely být objektivní. Protože ne každý by se ke své kriminální činnosti chtěl přiznat, a to i přesto, že dotazník byl anonymní. Jejich okolí však vypovídá o tom, jak je kriminalita právě v tomto věkovém období častá. Možnosti odpovědí byly ano **setkal/a**, ne **nesetkal/a**. Z výzkumu vyplynulo, že setkání s kriminalitou již zažilo více respondentů, kdy **111** jich odpovědělo, že se již **s kriminalitou setkali** a **79** respondentů se ještě **s kriminalitou nesetkalo**. Procentuálně vychází, že v **58 %** se mládež s kriminalitou již setkala a ve **42 %** ještě **nesetkala**. Z toho je patrné, že více, jak polovina mládeže se dopouští nějaké kriminální, či delikventní činnosti.

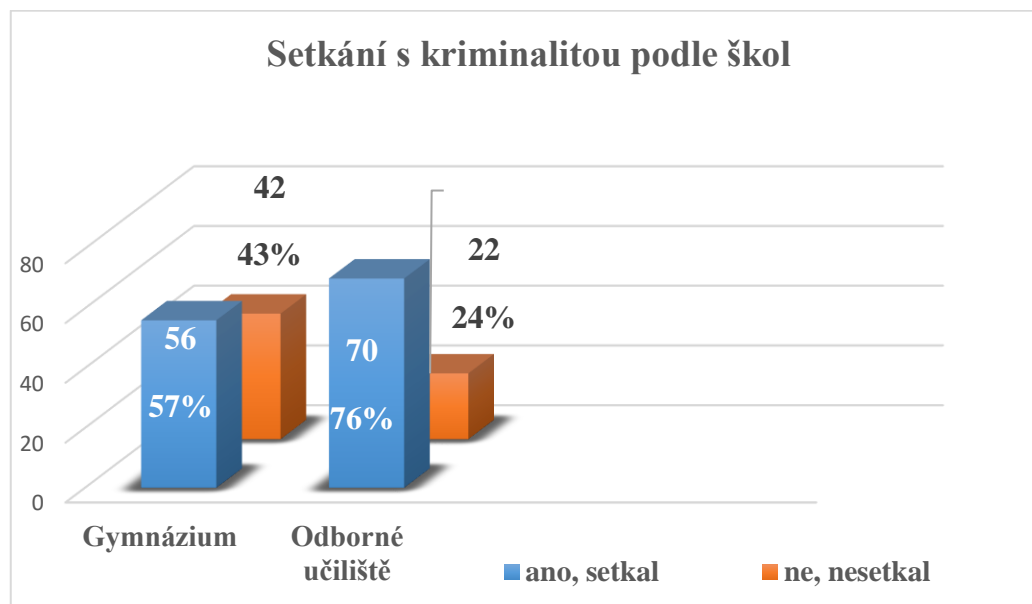
	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
Setkání s krim.chov.		
celkem respondentů	190	100 %
setkal/a	111	58 %
nesetkal/a	79	42 %

Tabulka 10: Setkání respondentů s kriminalitou ve svém okolí-četnost

Graf 14: Setkání mládeže s kriminalitou ve svém okolí

Dalším výzkumem také bylo, jaké bude srovnání u dvou zkoumaných škol. Zda se mládež z gymnázia setkává ve svém okolí s kriminalitou stejně často, jako mládež na odborném učilišti, nebo se výsledky budou nějak výrazně lišit.

Graf 15: Četnost setkání s kriminalitou podle škol

Z grafu je zřejmé, že **na odborném učilišti se ve svém okolí setkala s nějakou kriminalitou celých 76 % respondentů. Na gymnáziu se s kriminalitou setkala 57 %, což je o 19 % méně.**

10. Pokud, jste u předchozí otázky odpověděl/a, že ANO, specifikujte, o kterou činnost se jednalo /může být uvedeno i více variant/.

V této desáté otázce měli respondenti z šesti uvedených variant vybrat ty, se kterými se někdy ve svém okolí setkali (**krádež, agresivita, sprejerství, šikana nebo kyberšikana, nedovolené držení drog, poškozování cizí věci neboli vandalismus**). Sedmá varianta byla polootevřenou otázkou, kdy respondent měl možnost vepsat i jinou kriminální činnost, pokud se s nějakou setkal a v uvedených variantách nebyla uvedena.

Z výzkumu bylo následně zjištěno, že nejvíce respondentů se ve svém okolí setkává s **nedovoleným držením drog**. S tímto negativním jevem se setkala celkem

74 respondentů, což činí v celkovém počtu kriminality **28 %**. Dalším výrazným počtem v žebříčku kriminality vyniká **šikana (kyberšikana)**, se kterou se setkalo celkem **58 respondentů**, což činí **22 %**. Další v žebříčku kriminality stojí **agresivita, násilí**, a to v počtu **55**, což je **20 %** respondentů. Po agresivitě stojí na pomyslném žebříčku **poškození cizí věci (vandalismus)**, a to v počtu **37 případů**, tedy **14 %**. **S krádeží** se setkává již menší část respondentů, a to **33**, což činí v celkovém počtu kriminality mládeže **12 %** případů. Ve stejném počtu a na posledním místě se umístilo **sprejerství a jiné**. S jejich výskytem se v obou případech setkalo **po 5 respondentech**. Docela překvapivé bylo zjištění, že se téměř vytratilo sprejerství, které ještě v nedávné době bylo velkou hrozbou v naší společnosti. Malé procento činila i skupina jiné, kde v pěti případech respondenti uvedli následující: Jeden respondent uvedl, že se ve svém okolí setkal s přepadením, druhý s únosem, třetí s nedovoleným držením zbraně a poslední dva, se znásilněním.

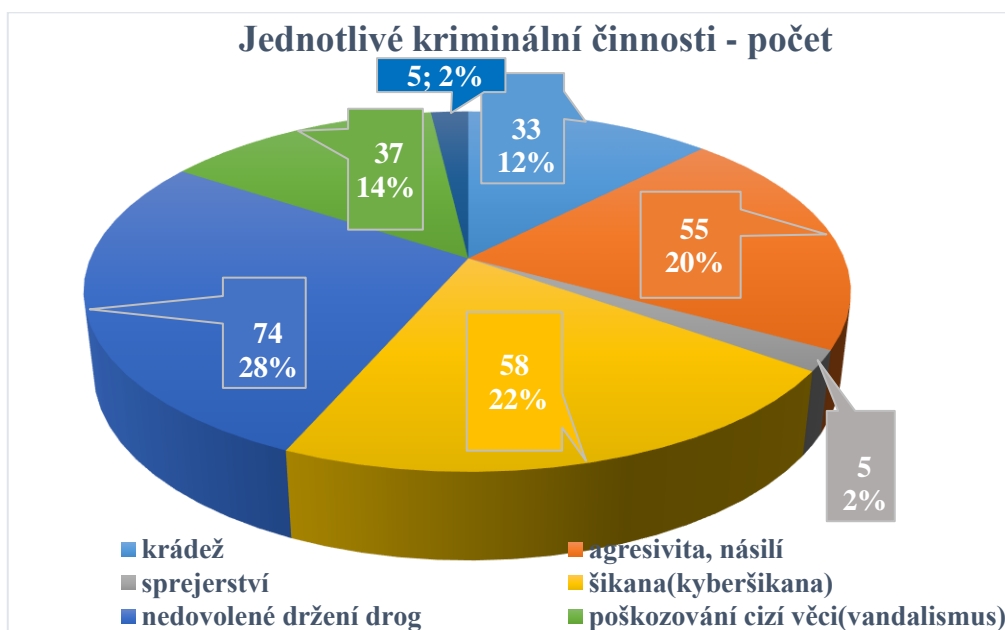
Kriminální činnost	krádež	agresivita	sprejerství	šikana	drogy	majetek	jiné
Počet	33	55	5	58	74	37	5

Tabulka 11: Častost výskytu jednotlivých kriminálních činností

Kriminální činnost	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem odpovědí	267	100 %
krádež	33	12 %
agresivita	55	20 %
sprejerství	5	2 %
šikana	58	22 %
drogy	74	28 %
majetková	37	14 %
jiné	5	2 %

Tabulka 12: Častost výskytu jednotlivých kriminálních činností-četnost

Pro větší přehlednost popsaného byl z výzkumu vytvořen následující graf.

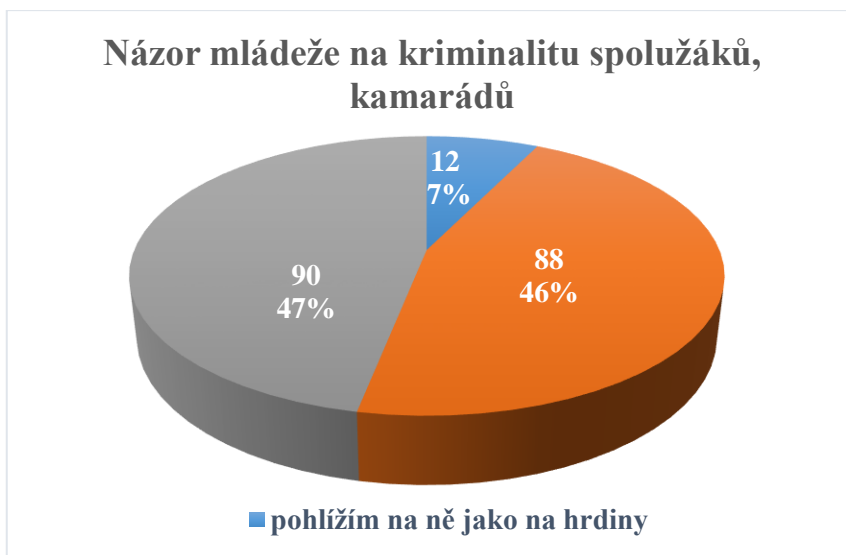
Graf 16: Častost výskytu jednotlivých kriminálních činností

11. Jaký máte názor na kriminální chování u svých spolužáků, kamarádů?

Tato otázka měla ukázat pohled respondentů na kriminální činnost jejich vrstevníků. S variantou, **jednoznačně jejich kriminální chování odsuzují**, se ztotožnilo **88 respondentů**, což činí **46 %**. S další možností, **nijak o tom nepřemýšlím, je mi to jedno**, se ztotožnilo nejvíce respondentů, a to v počtu **90**, což v procentuálním vyjádření činí **47 %**, což je o jedno procento více než v předchozí variantě. Tato skutečnost byla velmi překvapivá, a to tím, že dnešní mládež je ke kriminalitě svých vrstevníků celkem lhostejna. Poslední možnost, **pohlížím na ně jako na hrdiny, že to dokáží**, zvolilo **12 respondentů**, což je **7 %** z celkového množství respondentů.

Názor na krim.chov.	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
odsuzují	88	46 %
je mi to jedno	90	47 %
beru je za hrdiny	12	7 %

Tabulka 13: Názory respondentů na kriminální chování u svých vrstevníků-četnost

Graf 17: Náznaky mládeže na kriminální chování u svých vrstevníků

12. Zjistíte-li, že někdo z kamarádů, nebo někdo jiný ve vašem okolí páchá nějakou kriminální činnost

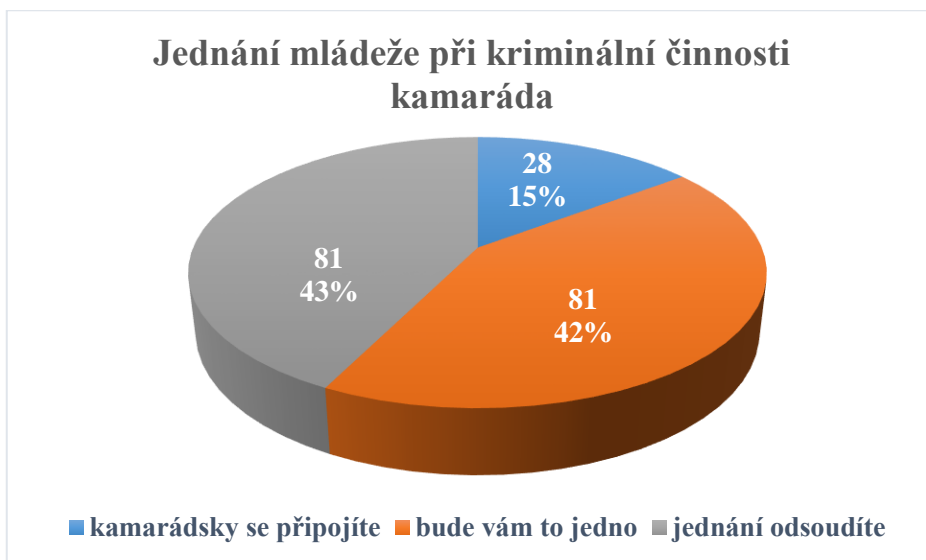
Možné varianty k odpovědi byly následující: **budete s ním souhlasit a kamarádsky se k němu připojíte, bude vám to jedno, kategoricky jeho jednání odsoudíte.**

Tato otázka korespondovala s otázkou předešlou, jen byla trochu jinak postavena. Zajímavé však bylo, že se zde postoje respondentů ke kriminální činnosti pozměnily a trochu se rozcházejely s otázkou předešlou.

S variantou **budete s ním souhlasit a kamarádsky se k němu připojíte** se ztotožnilo **28 respondentů (15 %)**, což bylo docela překvapivé zjištění, neboť u předchozí korespondující otázky, kdy na kriminální chování u svých vrstevníků bylo **pohlíženo jako na hrdiny**, se s možností ztotožnilo **jen 14 respondentů**. Z tohoto zjištění je patrné a zajímavé, že pokud se mají možnost kamarádsky připojit ke kriminální činnosti, číslo respondentů se zvyšuje, a to o 14 účastníků (procentuální vyjádření – 7 % bylo zvýšeno na 15 %). Variantu **bude vám to jedno** zvolilo **81 respondentů (42 %)**, což bylo již o 5 % méně než v předchozí otázce. Zároveň však klesl i počet těch, kteří **jednání kategoricky odsoudili**, což v tomto případě činilo **43 %**, tedy ještě o 4 % méně než u otázky předešlé. Toto zjištění ještě více potvrdilo tu skutečnost, že dnešní mládež je ke kriminálnímu chování svých vrstevníků celkem dost lhostejná.

Přístup k krim.chov.	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
odsuzují	81	42,5 %
připojím se	28	15 %
je mi to jedno	81	42,5 %

Tabulka 14: Názory respondentů při kriminálním chování u svých kamarádů-četnost

Graf 18: Názory mládeže při kriminálním chování u kamaráda

13. Jsou tresty za kriminální činnost podle vás dostatečné?

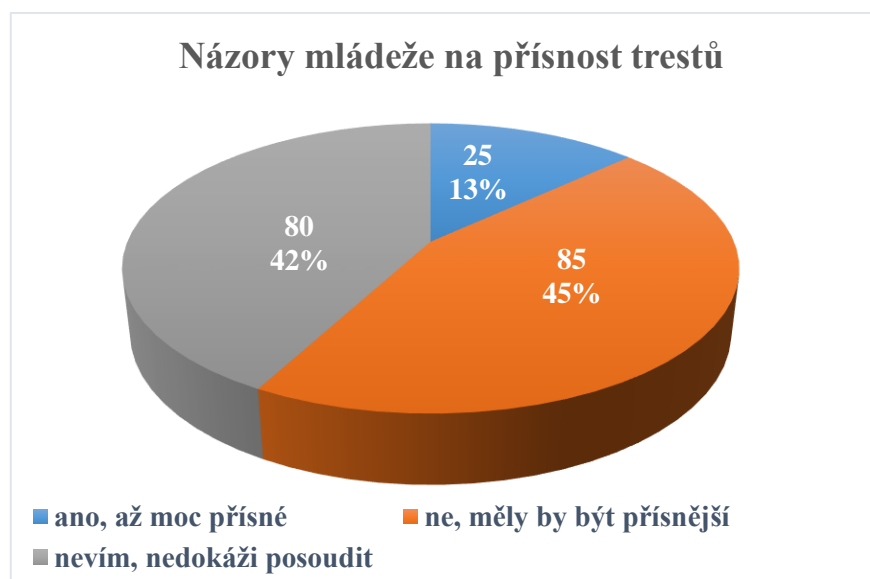
Odpovědi na tuto otázku byly opět ve třech variantách, a to, **ano, jsou až moc přísné; ne, měly by být přísnější; a nevím, nedokáži posoudit.**

Rozbor odpovědí u této otázky byl překvapením, když celkem **85 respondentů (45 %)** by bylo pro **tresty přísnější** a **80 respondentů (42 %)** **nedokáže míru přísnosti posoudit**. To do jisté míry svědčí i o tom, že se tato část respondentů s kriminalitou ve svém okolí nemusela ještě vůbec setkat, tudíž ani nedokáže posoudit míru trestnosti. Pro zbylou část respondentů **25 (13 %) jsou tresty až moc přísné**. Toto zjištění do jisté

míry také ukazuje a téměř se shoduje s výsledky u otázky předešlé, kdy ti respondenti, co by spolu s kamarádem konali trestnou činnost, mají i za to, že tresty jsou až moc přísné. Shoda procent 13 % na 15 %.

Názor na tresty.	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
moc přísné	25	13 %
měly by být přísnější	85	45 %
nedokáží posoudit	80	42 %

Tabulka 15: Názory respondentů na přísnost trestů-četnost

Graf 19: Názory mládeže na přísnost trestů

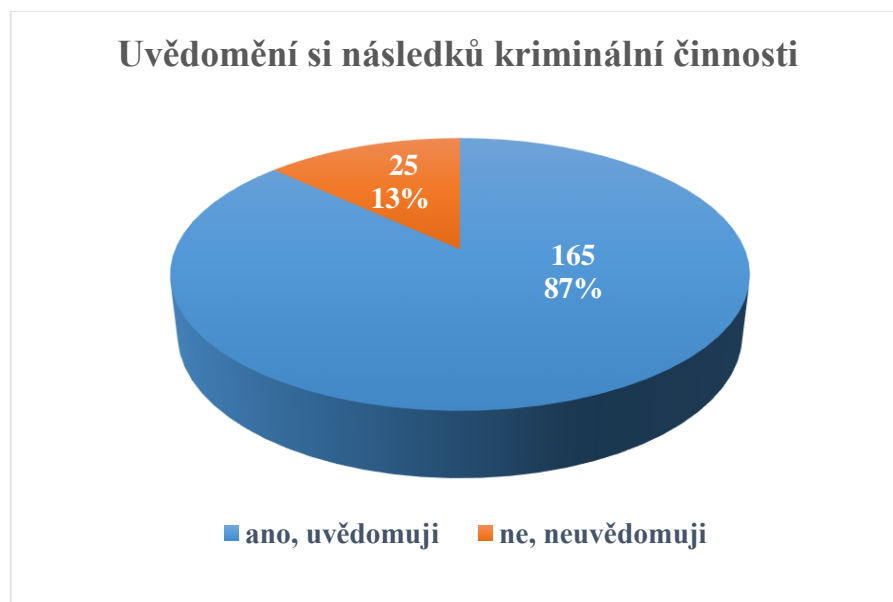
14. Uvědomujete si, že každá kriminální činnost má i své následky?

U této otázky byly na výběr dvě odpovědi, a to, buď, že **si respondenti uvědomují následky**, kde současně měli možnost se vyjádřit, jaké konkrétní následky. Druhá odpověď byla, že **si respondenti neuvědomují následky kriminální činnosti**. Z výzkumu vyplynulo, že převážná část respondentů, 165 (87 %) si uvědomuje,

že nějaké následky toto chování přináší. Však jen malá část, 55 respondentů, vypsal nějaký konkrétní následek. Ve 41 případech se jednalo zejména o **trestní stíhání, pokuty, soud, výchovná zařízení, vazba, vězení**, 6 respondentů uvedlo, že takové jednání může mít **vliv na práci a na rodinu**, další 2 uvedli **jisté problémy v budoucnosti**, 3 další uvedli, že si uvědomují, ale neví, jaké následky takové jednání může mít a poslední 3 uvedli, **poškození jména**. Jen malá část **respondentů si neuvědomuje**, že by kriminální činnost měla nějaké následky. Tuto variantu vybralo **25 respondentů**, což činí v celkovém vzorku **13 %**.

Následky k.chov.	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
uvědomuji si	165	87 %
neuvědomuji si	25	13 %

Tabulka 16: Uvědomění si následků kriminálního chování-četnost

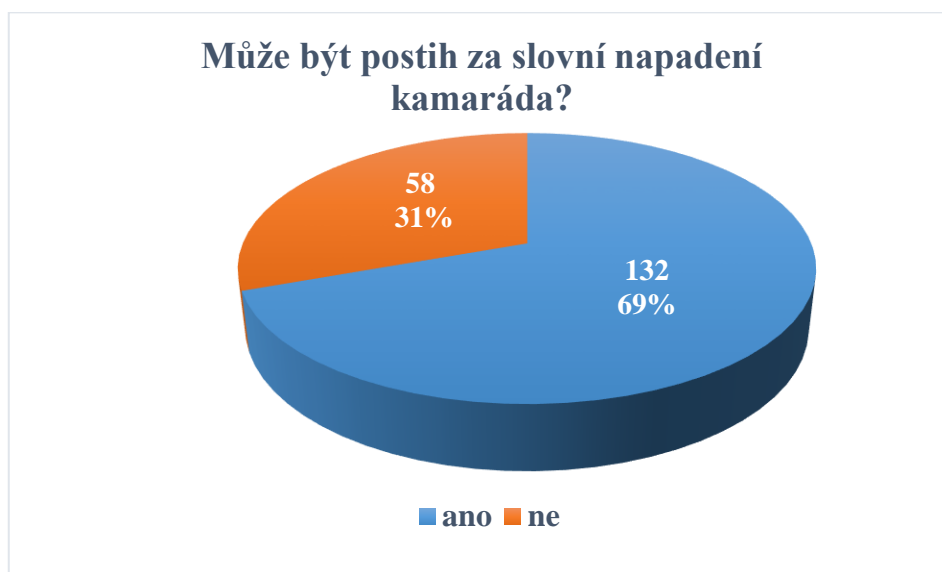
Graf 20: Uvědomění si následků kriminální činnosti

15. Myslíte si, že například slovní napadení kamaráda může mít pro vás nějaký postih?

Zde měli respondenti na výběr ze dvou možností, a to buď **ano**, nebo **ne**. Touto otázkou bylo právě sledováno předešlé uvědomění si následků za nějakou protiprávní činnost. Zde byly výsledky s porovnáním předešlé otázky však trochu rozdílné. Oproti minulé otázce, kdy si jen 13 % respondentů neuvědomovalo následky kriminální činnosti, bylo zde toto číslo, které vlastně koresponduje s variantou z předešlé otázky navýšeno na 31 %. Kdy **58 respondentů (31 %)** odpovědělo, že **postih za slovní napadení kamaráda být nemůže**. V tomto případě o tom svědčí, že mládež nemá úplné povědomí o tom, co vše je vlastně postižitelné. Druhá část respondentů, v celkovém počtu **132 respondentů (69 %)** odpověděla, že **postih za slovní napadení může být**.

Postih za sl. napad.	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
ano	132	69 %
ne	58	31 %

Tabulka 17: Uvědomění si postihu při slovním napadení kamaráda-četnost

Graf 21: Názory mládeže na postih u slovního napadení kamaráda

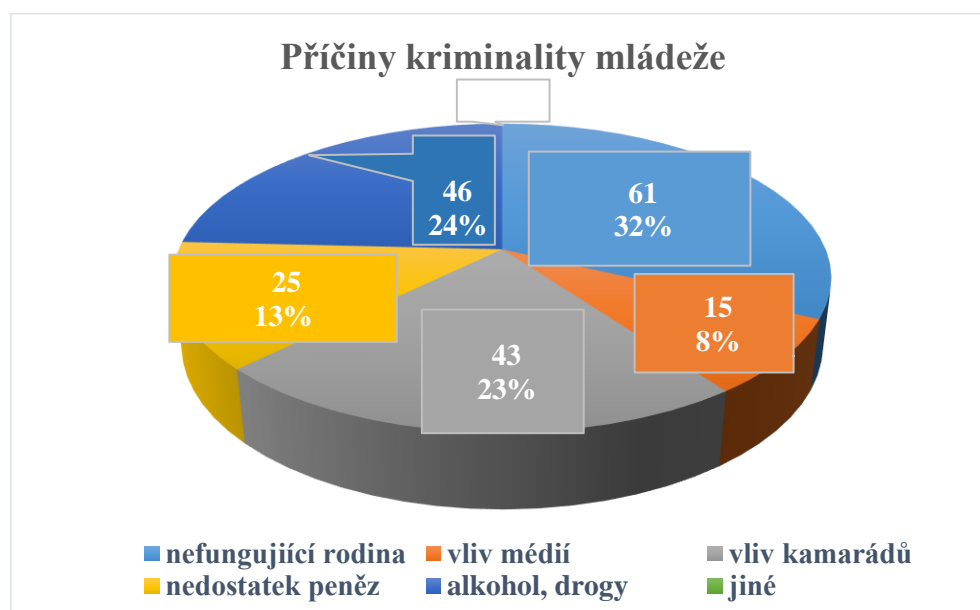
16. Jaká je podle vás NEJČASTĚJŠÍ příčina kriminality mládeže?/vyberte jen jednu/ Další otázka měla u respondentů zjistit nejčastější příčinu kriminální činnosti. Nejvíce **respondentů, 61 (32 %)**, vidí nejčastější příčinu v **nefungujícím rodinném prostředí**. Na dalším místě je spatřována příčina, a to téměř shodně, v **jednání pod vlivem alkoholu a drog, 46 respondentů (24 %)**, s příčinou **vlivu kamarádů, 43 respondentů (23 %)**. **Nedostatek peněz** uvedlo, jako příčinu kriminality mládeže, **25 respondentů (13 %)**.

Příčiny kriminality	Nefunující rodina	Alkohol a drogy	Vliv kamarádů	Nedostatek peněz	Vliv médií	jiné
Počet	61	46	43	25	15	0

Tabulka 18: Příčiny kriminality mládeže podle názoru respondentů

Příčiny kriminality	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem odpovědí	190	100 %
nefungující rodina	61	32 %
alkohol a drogy	46	24 %
vliv kamarádů	43	23 %
nedostatek peněz	25	13 %
vliv médií	15	8 %
jiné	0	0 %

Tabulka 19: Příčiny kriminality mládeže podle respondentů-četnost

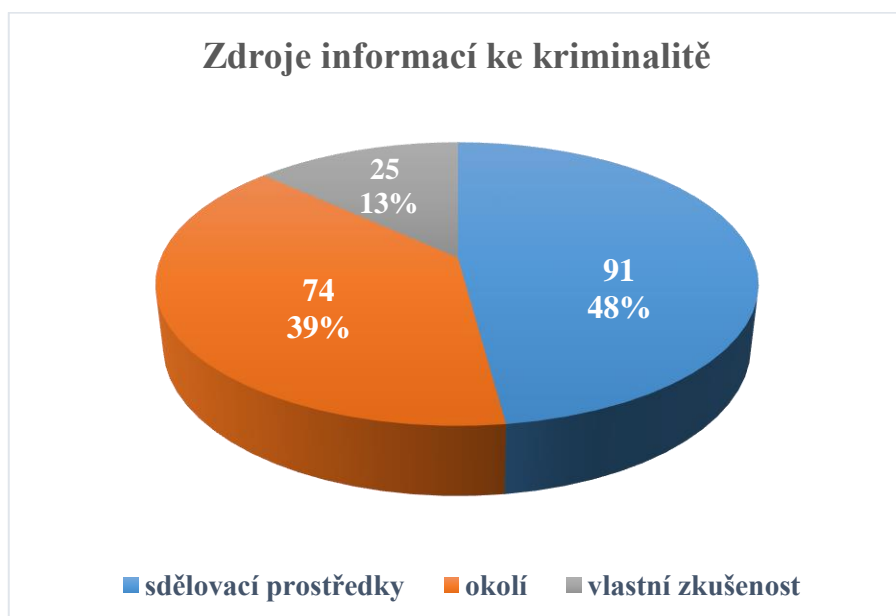
Graf 22: Nejčastější příčiny kriminality

17. Odkud získáváte nejčastěji informace o kriminalitě? (jedna varianta)

Tato otázka hledala u respondentů odpovědi na jednotlivé zdroje, odkud získávají informace o kriminalitě. Téměř polovina všech dotazovaných účastníků, a to **91 (48 %)**, odpověděla, že **informace získávají ze sdělovacích prostředků**, **74 respondentů (39 %)** získává informace ze svého okolí a **25 (13 %) respondentů má nějakou vlastní zkušenost s kriminalitou.**

Informace o krim.	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
sdělovací prostředky	91	48 %
vlastní zkušenost	25	13 %
okolí	74	39 %

Tabulka 20: Zdroj informací o kriminalitě-četnost

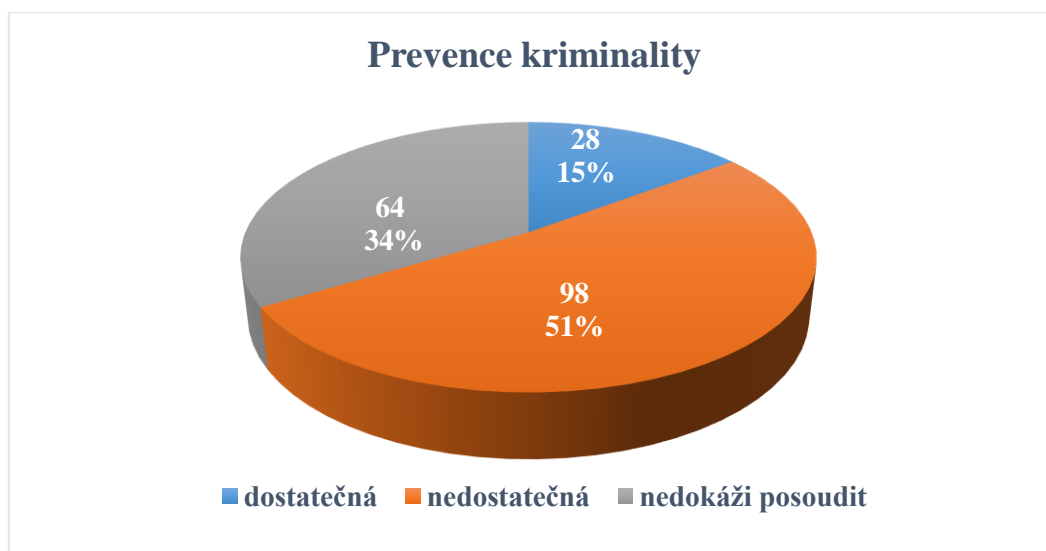
Graf 23: Získávání informací o kriminalitě

18. Jaká je podle vás prevence kriminality mládeže?

Prevence kriminality je nezbytnou součástí vštěpování do povědomí mládeže. Proto také tato, a i následující otázka byla zařazena do dotazníku. Překvapivé bylo, že velká část respondentů, a to **98 (51 %)** se domnívá, že **prevence je nedostatečná**. **64 respondentů (34 %)** **nedokáže posoudit dostatečnost prevence** a **28 respondentů (15 %)** si myslí, že **prevence je dostatečná**.

Prevence kriminal..	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
dostatečná	28	15 %
nedostatečná	98	51 %
nedokáží posoudit	64	34 %

Tabulka 21: Názory respondentů na prevenci kriminality-četnost

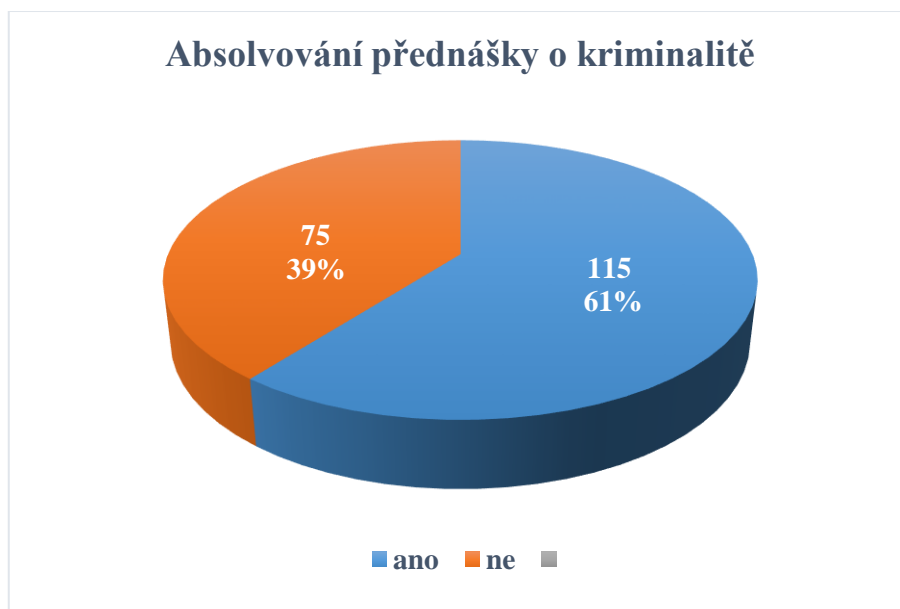
Graf 24: Názory mládeže na prevenci kriminality

19. Absolvoval/a/ jste někdy nějakou přednášku o kriminálním chování?

V této otázce měli respondenti uvést, zda již absolvovali nějakou přednášku o kriminálním chování, a v případě, že ano, tak měli uvést, jakou. Z grafu je patrné, že větší část respondentů, a to **115 (61 %)** již **nějakou přednášku absolvovala** a **75 respondentů (39 %)** uvedlo, že **žádnou přednášku ještě neabsolvovali**. V případě, že absolvovali, měli uvést, jakou. 42 respondentů neuvedlo nic. 23 respondentů uvedlo, že na základní škole měli přednášku o šikaně a kyberšikaně, 30 respondentů přednášku o drogách, 20 respondentů uvedlo, že nějakou měli, ale nevzpomínají si již.

Přednáška kr.chov. .	Absolutní četnost (počet respondentů)	Relativní četnost (v procentech)
celkem respondentů	190	100 %
absolvoval	115	61 %
neabsolvoval	75	39 %

Tabulka 22: Absolvoování přednášky o kriminalitě-četnost

Graf 25: Respondenti, kteří absolvovali nebo neabsolvovali přednášku o kriminalitě

4.7 Vyhodnocení výzkumných otázek

Otázka č.1

S jakou formou kriminálního chování se nejčastěji mládež setkává?

K ověření této výzkumné otázky sloužila především otázka č.10 z dotazníkového šetření. Nejprve však bylo důležité zjištění otázky předešlé, tedy 9., která zněla, „*Setkal/a jste se někdy s kriminálním chováním mládeže ve svém okolí?*“ Z odpovědí bylo zjištěno, že 58 % respondentů se s takovým chováním již setkali, 42 % respondentů se ještě neseťkalo. Následná otázka č. 10 se pak už zabývala konkrétním výčtem možností kriminálního chování. Její znění „*Pokud jste u předchozí otázky odpověděl/a, že ANO, specifikujte, o kterou činnost se jednalo /může být i více variant/*“ Z odpovědí bylo zřejmé, že nejvíce, a to ve 28 % se mládež setkává s drogou. Druhá v pořadí byla šikana (kyberšikana), a to ve 22 %, a třetí místo patří agresivitě a násilí, a to ve 20 %. Jako další v pořadí se 14 % byla varianta poškozování cizí věci (vandalismus), dále ve 12 % krádeže, a 2 % respondentů uvedla sprejerství a další 2 % uvedla svou jinou možnost. Tou bylo přepadení, únos, nedovolené držení zbraně a znásilnění.

Pro větší přehlednost znázorňuje tato fakta následující tabulka.

Kriminální činnost	drogy	šikana	agresivita	vandalismus	krádež	sprejerství	jiné
Počet	28 %	22 %	20 %	14 %	12 %	2 %	2 %

Tabulka 23: Jednotlivé kriminální činnosti podle častosti výskytu

Otázka č.2

Uvědomuje si mládež možné následky kriminálního chování?

K ověření této výzkumné otázky sloužila dotazníková tvrzení 14. a 15. otázky. Znění, „*Uvědomujete si, že každá kriminální činnost má i své následky?*“ Většina dotazované mládeže, a to celých 87 %, uvedla, že si následky kriminálního chování uvědomuje. Někteří respondenti konkrétně vypsali i možné následky. Mezi ně respondenti zařadili zejména variantu trestního stíhání, pokutu, soud, výchovné zařízení, vazbu, vězení. Někteří spatřovali následek takového chování v problémech v budoucnosti a v poškození jména. Následky si neuvědomuje 13 % respondentů. Ve většině případů (69 %) byla i správně vyhodnocena otázka č. 15, která zněla „*Myslíte si, že například slovní napadení kamaráda může mít pro vás nějaký postih?*“ Ze všech odpovědí je patrné, že většina mládeže si možné následky kriminálního jednání uvědomuje.

Otázka č.3

Jaký názor má mládež na kriminální chování u svých vrstevníků (spolužáků, kamarádů)?

K ověření této výzkumné otázky sloužila dotazníková tvrzení 11. a 12. otázky. Znění 11. otázky „*Jaký máte názor na kriminální chování u svých spolužáků, kamarádů?*“ Zde byly nabídnuty konkrétní varianty, kdy názory mládeže v tomto směru ukázaly, že 46 % respondentů se ztotožnilo s odpovědí, že jednoznačně kriminální chování u svých vrstevníků odsuzují, 47 % dotazované mládeže uvedlo, že je jim to jedno a 7 % respondentů považuje kriminální chování svých vrstevníků za hrdinský čin. Dvanáctá otázka sledovala totéž, jen byla trochu jinak postavena. „*Zjistíte-li, že někdo z kamarádů, nebo někdo jiný ve vašem okolí páchá nějakou kriminální činnost, jak se zachováte?*“ Varianta odpovědi „*hrdinského činu*“ byla však jinak prezentována, a to alternativou, že se respondent kamarádsky ke svému kamarádovi připojí. Tuto variantu zvolilo nejednou 15 % dotázaných, což bylo ještě o 8 % více, než u možnosti hrdinského činu. Tím se rovněž změnil počet u varianty jednoznačného odsouzení, a to na 43 % z předešlých 46 %, a u varianty lhostejnosti ke kriminálnímu chování se procentuální

počet změnil z 47 % na 42 %. Tedy odpovědi, jednoznačné odsouzení kriminální činnosti a současně lhostejnosti k takovému jednání, jsou v počtu respondentů téměř srovnatelné. Pro větší přehlednost a porovnání odpovědí 11. a 12. otázky znázorňují tato fakta následující tabulky.

Odpovědi 11. otázky, znázorněné v tabulce:

Kriminální chování odsuzuji	88	46 %
Je mi to jedno	90	47 %
Pohlížím na ně jako na hrdiny	12	7 %

Tabulka 24: Názory mládeže na kriminální chování svých vrstevníků

Odpovědi 12. otázky, znázorněné v tabulce:

Kriminální jednání odsuzuji	81	42,5 %
Bude mi to jedno	81	42,5 %
Kamarádsky se připojím	28	15 %

Tabulka 25: Postoj mládeže při páčání kriminální činnosti u svého kamaráda

5. DISKUSE

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda se mládež ve svém okolí setkává s nějakou formou kriminálního chování, zda si uvědomuje následky tohoto chování a jaké má názory na takovéto chování svých vrstevníků. Dále bylo zajímavé zjistit i všeobecné názory mladých lidí na kriminalitu, a na některé otázky právního a mravního vědomí. Byly osloveny dvě školy, a to odborné učiliště a gymnázium. Tento výběr škol byl učiněn záměrně, a to z důvodu různého zastoupení mládeže, kdy se dá předpokládat, že na učňovském oboru jsou žáci s nižšími inteligenčními schopnostmi, než žáci na gymnáziu. Z takového všeobecného vzorku respondentů bylo pak možné zjistit údaje týkající se právě kriminality a delikvence mládeže. Tyto údaje se pak mohou považovat za celkem objektivní pro toto věkové období.

Praktická část práce vycházela z části teoretické, kde byla objasněna především odborná terminologie týkající se kriminality. Zejména byla tato část práce věnována kriminalitě mládeže, a to především jejím specifikům, která se vážou k danému věkovému období. K teoretickému výkladu bylo dobré zjistit, jak to doopravdy s kriminalitou mládeže je v současné době. Tomuto zjištění byl přizpůsoben i dotazník.

Nejprve bylo zjišťováno, v jaké rodině respondenti žijí, zda v úplné, nebo neúplné, či jiné a zda toto může mít vliv na chování mládeže. Celkem vysoké číslo respondentů bylo těch, kteří žijí s jedním z rodičů. Je téměř shodné s číslem rodin úplných. Podle Matějčka (1994) je právě neúplnost rodiny také jedním z aspektů, které mají vliv na protiprávní chování mládeže, protože pokud dochází k rozpadu rodiny, dochází u dítěte k velké psychické zátěži. Stejně tak i změna a příchod nového partnera některého z rodičů do rodiny, může být pro dítě obrovským stresem. Takové stresové situace mohou mnohdy vést k poruchám vývoje osobnosti, nebo ke vzniku různých psychopatologických jevů.

Toto se pak následně odráží i ve vztahu mládeže s rodiči. Výzkum ukázal, že více, jak polovina respondentů se s rodiči občas neshodne, nebo má s nimi časté problémy.

Podle Osmančíka (1969) je kriminalita mládeže ve značné míře právě odrazem rodinného prostředí, kde je jedinec vychováván. Rodiče jsou dětem největší přirozenou autoritou, měli by být svému dítěti tím nejlepším vzorem, měli by mu vštěpovat správné modely chování a jednání. Rodinné prostředí má působit jako pevné zázemí, ve kterém dítě nachází oporu, pomoc, bezpečí a porozumění.

Správné využití volného času mládeže je také jedním z hlavních předpokladů k tomu, aby nedocházelo ke kriminálnímu chování mládeže. Povědomí rodičů o volném čase svých dětí, je však podle odpovědí respondentů takové, že většina rodičů neví, co vlastně jejich děti dělají ve volném čase. Podle Zoubkové (2002) je potvrzeno, že ve volném čase často dochází u mládeže ke společné konzumaci alkoholu a jiných návykových látek, kdy pak pod jejich vlivem často dochází k trestné činnosti mládeže. Proto je zapotřebí se velmi důkladně věnovat tématu volnočasových aktivit a rozplánovat volný čas dětí tak, aby nemohlo docházet k těmto nežádoucím patologickým jevům.

I tato zjištění byla přesvědčivým argumentem, a korespondovala s teoretickou částí, že skutečně rodinné prostředí ovlivňuje chování mladého člověka. Právě u těch respondentů, kteří uváděli neúplnou rodinu, se častěji vyskytovaly i problémy ve vztahu s rodiči. Následně pak i názory těchto respondentů na kriminální chování u svých vrstevníků byly nežádoucí.

Co se týká povědomí mládeže o tom, co je kriminální chování, téměř všichni respondenti věděli, že se jedná o protiprávní jednání. Dotaz nebyl směřován přímo na konkrétní respondenty, kdo z nich již nějakou kriminální činnost spáchal, ale na to, zda se setkali s kriminalitou ve svém okolí. Takové položení otázky bylo z důvodu, neboť by odpovědi respondentů nemusely být objektivní. Ne každý by se totiž ke své kriminální činnosti chtěl přiznat, a to i přesto, že dotazník byl anonymní. Jejich okolí však vypovídá o tom, jak častá je kriminalita právě v tomto věkovém období. Výsledky ukázaly, že více jak polovina respondentů se již někdy ve svém okolí s kriminálním chováním setkala. Z toho je patrné, že více, jak polovina mládeže se dopouští nějaké kriminální, či delikventní činnosti. Zajímavým srovnáním bylo i zjištění u dvou zkoumaných škol, kdy mládež z odborného učiliště se v porovnání se střední školou, setkává s kriminalitou častěji, a to téměř o celých 20 %. Zde se odráží i úroveň vzdělání na možném kriminálním chování, jak popisují v teoretické části.

S kriminálním chováním se tedy mládež ve svém okolí setkává. Studie ukázala jako nejčastější jev, setkání s drogami, což koresponduje s výkladem Fischera a Škody (2009), kdy u asociálního chování mládeže, se jedná zejména o začínající toxikomanii, v některých případech se jedná i nedovolené nakládání s drogou, jako je získání drogy vlastní výrobou nebo pěstováním, případně i obchodováním. Zoubková (2002) uvádí,

že právě v souvislosti s užíváním alkoholu a jiných návykových látek dochází k nárůstu kriminální činnosti.

Dalším hojně vyskytujícím se jevem je podle respondentů šikana (kyberšikana), dále agresivita, vandalismus a krádeže. Téměř se vytratilo sprejerství, které ještě v nedávné době bylo velkou hrozbou pro společnost. Jeden respondent v dotazníku také uvedl, že se ve svém okolí setkal s přepadením, další uvedl únos, nedovolené držení zbraně a dva respondenti uvedli, že se setkali se znásilněním. U těchto variant je těžké posoudit, zda se skutečně mládež s takovými případy setkala, nebo zda jsou zcela smyšlené.

Názory mládeže na kriminální činnost u svých vrstevníků, či kamarádů, jsou téměř u poloviny dotazovaných respondentů takové, že jim je zcela jedno, zda někdo v okolí páchá nějakou protiprávní činnost. Tato skutečnost byla velmi překvapující, neboť dnešní mládež je ke kriminalitě svých vrstevníků téměř lhostejná. Našlo se i malé procento těch, co uvedlo, že na pachatele pohlížejí jako na hrdiny, a dokonce v případě, že by se k takovému kriminálnímu jednání mohli i kamarádsky připojit, počet respondentů se ještě o něco málo zvýšil. Podle Matouška (1996) právě kriminalita mládeže bývá často páchána ve skupinách vrstevníků a je někdy jen snahou, předvést se před kamarády.

V souvislosti s uvědoměním si, že kriminální chování mládeže má i své následky, byly názory dotazovaných respondentů na trestnost kriminality u mladých delikventů celkem překvapivé, když téměř polovina respondentů by byla pro tresty přísnější a ostatní nedokázali míru přísnosti posoudit. To do jisté míry svědčí i o tom, že se tato část respondentů s kriminalitou ve svém okolí nemusela ještě vůbec setkat, tudíž ani nedokáže posoudit míru trestnosti.

Mezi nejčastější příčiny kriminality mládeže patří podle dotazovaných především nefungující rodina, jak bylo již zmíněno v úvodu diskuse. Další příčina je spatřována v požívání alkoholu a drog, ve vlivu kamarádů, v nedostatku peněz. I toto zjištění koresponduje s příčinami, které uvádí Zoubková (2002) ve své publikaci, kdy dochází k nárůstu kriminální činnosti mladistvých právě v souvislosti s užíváním alkoholu a jiných návykových látek, což může způsobit, nebo zvýšit záměr a rozhodnutí spáchat trestný čin, jehož by se mladistvý ve střízlivém stavu jinak nedopustil.

Důvody, díky nimž členové party páchají kriminální činnost, jsou například, podle Matouška (1996), přítomnost nudy, konzumace alkoholu a jiných návykových látek, nebo naopak nedostatek finančních prostředků na alkohol, drogy, gambling, nebo třeba jen

snaha předvést se před kamarády. Zde výzkum přesně potvrdil skutečnosti popisované v teoretické části.

V závěru zkoumání bylo také vhodné zjistit, odkud mládež získává informace o kriminalitě. Z výsledků vyplynulo, že největší tok informací k mládeži přichází ze sdělovacích prostředků, dále z jejich okolí a jejich vlastní zkušenosti.

Prevence je nejdůležitějším aspektem v páchání delikventní a kriminální činnosti. Proto bylo samozřejmě důležité zjistit, jaká je podle respondentů prevence kriminality mládeže. Celkem neuspokojivé číslo vzešlo z řad mládeže, když více, jak polovina oslovených respondentů uvedla, že prevence je nedostatečná. Nějakou přednášku nebo akci o kriminalitě absolvovala zhruba také jen polovina respondentů. Z tohoto zjištění by bylo žádoucí, aby se společnost, zejména pak vzdělavatelé, soustředili na problematiku preventivních programů.

Podle Zoubkové (2002) je základem takové úspěšné prevence kriminality mládeže včasné a dlouhodobé působení. Vychází z předpokladu, že prevenci nesmíme zanedbat, nesmíme ji odkládat a musíme s ní začít od nejujtějšího věku.

Období dospívání se všeobecně označuje jako období náročné, neboť v této době se na jedince kladou vyšší nároky na přípravu pro jeho další život. Takový dospívající jedinec může na tyto zvyšující se nároky a změny reagovat neadekvátně a leckdy právě sklouzne i k protiprávnímu jednání. Velkou roli zde sehrávají vnější i vnitřní faktory, jež mohou chování jedince ovlivnit. Jednotlivé faktory mají i různý vliv v průběhu života. V raném věku je to zejména rodina, která zastává ve výchově dítěte svou nejdůležitější roli. Děti pocházející z neúplných, či sociálně slabších rodin bývají často i pachateli trestné činnosti. Postupem vývoje jedince má dále velký význam škola a její prostředí vrstevníků, kde mladí lidé tráví mnoho času. Právě zde by škola měla vedle funkce vzdělávací nastoupit i s funkcí v oblasti prevence, zaměřené proti delikventnímu chování. V období puberty se totiž těžiště vzorů a názorů přenáší větším podílem na vrstevnické skupiny, prostředí velkoměst a nesprávně využitý volný čas. Nemalý vliv zde mají samozřejmě i genetické předpoklady.

Touto prací bylo umožněno podívat se na problém kriminality mládeže z jejího úhlu pohledu, čímž byla poskytnuta důležitá zpětná vazba, která nám všem může pomoci v dalším boji proti této kriminalitě.

6. ZÁVĚR

Problematika kriminálního a delikventního chování mládeže je velmi široké téma, a nebylo možné se v této práci zaměřit na všechny otázky s tím spojené. Přesto bylo snahou vymezit alespoň nejzákladnější pojmy a výklady, které se vztahují k tomuto tématu.

Cílem této práce bylo zejména zjistit, zda se mládež ve svém okolí setkává s nějakou formou kriminálního chování, zda si uvědomuje následky tohoto chování a jaké má názory na takovéto chování svých vrstevníků. Současně byly shrnuty základní poznatky o kriminalitě a delikvenci mládeže, a to podle platné legislativy a odborné literatury

Je zde popisována kriminalita a delikvence mládeže, zejména pak její příčiny, trestní odpovědnost, aktuální stav a prevence. Důležitý význam byl kladen i na specifika, která jsou právě pro mládež charakteristická, a to z pohledu jejího vývoje. Jsou zde co nejkompaktněji zpracovány a objasněny možné příčiny, které vedou k tomuto sociálně patologickému jevu a k jeho následkům.

Zjištění příčin kriminálního chování je základem pro vývoj preventivních programů. Efektivnější řešení je spatřováno zejména v prevenci, která by měla začít již od útlého věku a dále životem provázet jedince. Sami respondenti považují prevenci za nedostatečnou. I přesto, že žijeme v době velkého rozvoje médií, kdy internet a televize je součástí téměř každé rodiny, a mládeží jsou tato média hojně využívána, není v těchto zdrojích věnováno problematice kriminality tolik prostoru, kolik by si jistě zasloužila.

Očekávat úplné vymýcení výskytu kriminality mládeže, by bylo samozřejmě naivní, ale snížení takového protiprávního chování mládeže, jak nám dokládají statistiky z posledních let, je možné (statistika je graficky znázorněna a popsána v mé práci).

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vnesl do právního řádu České republiky ucelený systém sankčních opatření státu k závadnému chování mládeže, a díky němu je dnes možno účelně a efektivně delikventní chování mládeže kontrolovat, přiměřeně postihovat a zejména mu předcházet. „Když selže rodina, měl by zakročit stát“.

Z historického hlediska je zřejmé, že kriminální činnost je nešvar provázející lidstvo od nepaměti. Kriminalita vždy byla, a vždy bude, je pouze zapotřebí tuto protiprávní činnost co nejvíce potlačit.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

BOUŘA, V. *Vybraná témata z kriminologie*. 1.vyd.Ostrava: Ostravská univerzita, 2007. ISBN 97-80-7368-309-2.

ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN: 978-80-7380-138-0.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7.

DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986

FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.

HULMÁKOVÁ, J. *Trestání delikventní mládeže*. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-450-6.

JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů)*. Praha: Linde Praha-Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2004. ISBN 80-7201-493-5.

KOVAŘÍK, J. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7.

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4.

KYRIACOU, Ch. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Přeložil TOMKOVÁ., D. Praha: Portál, 2005. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 80-7178-945-3.

- MAREŠOVÁ, A. *Pachatelé trestných činů: K problematice jejich osobností a vybraných Typologií*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha: 1994
- MATĚJČEK, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.
- MATOUŠEK, O. *Práce s rizikovou mládeží*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-064-2.
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 807178771X.
- MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MOULISOVÁ, M.; ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex Publishing, 2004. ISBN 80-86795-05-5.
- MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9.
- NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 4. rozš. vyd. Praha: BESIP, 1997
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2.
- OSMANČÍK, O., ŠVANCAR, Z. *Kriminalita mládeže: studie o mladistvých delikventech*. Praha: Statistické a evidenční vydavatelství tiskopisů, 1969
- PIAGET, J. *Problemes de psychologie génétique*. Paris, 1972
- SOVÁK, M, a kol. *Defektologický slovník*. Jinočany: H&H, 2000. ISBN 80-86022-76-5.
- ŠÁMAL, P., a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 2. Vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-375-5.
- ŠUBRT, M. *Trestněprávní odpovědnost a ochrana mládeže*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-284-3.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese* Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

VITÁSKOVÁ, K. *Etopedie: Vybrané okruhy etopedické problematiky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě – Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7368-123-4.

ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1995. ISBN 80-85981-15-7.

ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2.

ZOUBKOVÁ, I., ČERNÍKOVÁ, V., NIKL, J. *Kriminalita mládeže*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001. ISBN 80-7251-070-3.

Právní předpisy

ZÁKON č. 94/1963 Sb., *O rodině*, ve znění pozdějších předpisů

ZÁKON č. 359/1999 Sb., *O sociálně-právní ochraně dětí*, ve znění pozdějších předpisů

ZÁKON č. 40/2009 S., *Trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů

ZÁKON č. 218/2003 Sb., *O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.

ZÁKON č. 141/1961 Sb., *Trestní řád*, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje

Zdroj: *Ministerstvo vnitra ČR, odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality, oddělení analýz a strategií*

https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Pilotn%C3%AD_studie&oldid=4939714.

(ze dne 20.2.2017)

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Graf 1: Pohlaví respondentů	38
Graf 2: Rozdělení podle pohlaví a školy	39
Graf 3: Rozdělení podle pohlaví a školy	39
Graf 4: Rozdělení podle věkových skupin.....	41
Graf 5: Rozdělení podle věku, pohlaví a školy.....	41
Graf 6: Zastoupení obou pohlaví podle typu školy.....	42
Graf 7: Přehled typů rodin podle respondentů.....	43
Graf 8: Vztah mládeže s rodiči	44
Graf 9: Vztah mládeže s rodiči podle pohlaví	45
Graf 10: Povědomí rodičů o volném čase jejich dětí.....	46
Graf 11: Poměr chlapců a děvčat v informování rodičů o jejich volném čase	46
Graf 12: Povědomí mládeže o věku trestní odpovědnosti	47
Graf 13: Povědomí mládeže o pojmu "kriminální chování"	48
Graf 14: Setkání mládeže s kriminalitou ve svém okolí.....	49
Graf 15: Četnost setkání s kriminalitou podle škol.....	50
Graf 16: Častost výskytu jednotlivých kriminálních činností	52
Graf 17: Názory mládeže na kriminální chování u svých vrstevníků.....	53
Graf 18: Názory mládeže při kriminálním chování u kamaráda	54
Graf 19: Názory mládeže na přísnost trestů.....	55
Graf 20: Uvědomění si následků kriminální činnosti	56
Graf 21: Názory mládeže na postih u slovního napadení kamaráda.....	57
Graf 22: Nejčastější příčiny kriminality	58
Graf 23: Získávání informací o kriminalitě	59
Graf 24: Názory mládeže na prevenci kriminality.....	60
Graf 25: Respondenti, kteří absolvovali nebo neabsolvovali přednášku o kriminalitě ...	61

Tabulka 1: Pohlaví respondentů-četnost.....	38
Tabulka 2:Rozdělení respondentů podle pohlaví a školy-četnost	39
Tabulka 3: Rozdělení podle věkových skupin-četnost	40
Tabulka 4: Rozdělení podle věku, pohlaví a školy.....	42
Tabulka 5: Přehled typů rodin podle respondentů-četnost	43
Tabulka 6: Vztah respondentů s rodiči-četnost.....	44
Tabulka 7: Povědomí rodičů o volném čase mládeže-četnost.....	45
Tabulka 8: Povědomí respondentů o věku trestní odpovědnosti-četnost	47
Tabulka 9: Povědomí mládeže o pojmu "kriminální chování"-četnost	48
Tabulka 10: Setkání respondentů s kriminalitou ve svém okolí-četnost	49
Tabulka 11: Častost výskytu jednotlivých kriminálních činností.....	51
Tabulka 12: Častost výskytu jednotlivých kriminálních činností-četnost	51
Tabulka 13:Názory respondentů na kriminální chování u svých vrstevníků-četnost.....	52
Tabulka 14: Názory respondentů při kriminálním chování u svých kamarádů-četnost .	54
Tabulka 15: Názory respondentů na přísnost trestů-četnost.....	55
Tabulka 16: Uvědomění si následků kriminálního chování-četnost.....	56
Tabulka 17: Uvědomění si postihu při slovním napadení kamaráda-četnost.....	57
Tabulka 18: Příčiny kriminality mládeže podle názoru respondentů	58
Tabulka 19: Příčiny kriminality mládeže podle respondentů-četnost	58
Tabulka 20: Zdroj informací o kriminalitě-četnost.....	59
Tabulka 21: Názory respondentů na prevenci kriminality-četnost.....	60
Tabulka 22: Absolvování přednášky o kriminalitě-četnost	61
Tabulka 23: Jednotlivé kriminální činnosti podle častosti výskytu	62
Tabulka 24: Názory mládeže na kriminální chování svých vrstevníků.....	64
Tabulka 25: Postoj mládeže při páchání kriminální činnosti u svého kamaráda.....	64

PŘÍLOHA - DOTAZNÍK

Milá studentko, milý studente,

Jsem studentkou 3. ročníku, obor sociální pedagogika, na Pedagogické Fakultě Jihočeské Univerzity. Pro účel své závěrečné práce vás žádám o vyplnění tohoto dotazníku.

Dotazník je anonymní, proto se nikam **nepodepisujte**.

Zakřížkujte vždy jednu odpověď, u vyznačených otázek i doplňte.

1. Jakého jste pohlaví?

- žena
- muž

2. Jaký je váš věk?

- 15-16
- 17-18
- 19 - a více

3. Jakou školu studujete?

- střední školu
- odborné učiliště

4. V jaké žijete rodině?

- žiji v úplné rodině
- žiji s jedním rodičem
- jiná varianta, uveďte jaká.....

5. Jak vycházíte s rodiči?

- většinou dobře
- máme časté rozepře

6. Vědí vaši rodiče, co ve svém volném čase děláte?

- ano
- ne

7. Trestně odpovědný začíná být člověk od

- od 14 let
- od 15 let
- od 18 let

8. Co je podle vás kriminální chování?

- protiprávní jednání, kterým je porušován zákon, nebo nějaká norma
- vše, co se mně osobně ve svém okolí nelíbí
- nevím, nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

9. Setkal/a jste se někdy s kriminálním chováním mládeže ve svém okolí?

- ano, setkal/a
- ne, nesetkal/a

10. Pokud, jste u předchozí otázky odpověděl/a, že ANO, specifikujte, o kterou činnost se jednalo /může být uvedeno i více variant/

- krádež
- agresivita, násilí /rvačky/
- sprejerství
- šikana /kyberšikana/
- nedovolené držení drog
- poškozování cizí věci /vandalismus/
- jiné, uveďte, jaké.....

11. Jaký máte názor na kriminální chování u svých spolužáků, kamarádů?

- jednoznačně jejich kriminální chování odsuzuji
- pohlížím na ně jako na hrdiny, že to dokáží
- nijak o tom nepřemýšlím, je mi to jedno

12. Zjistíte-li, že někdo z kamarádů, nebo někdo jiný ve vašem okolí páchá nějakou kriminální činnost

- budete s ním souhlasit a kamarádsky se k němu připojíte
- bude vám to jedno
- budete se mu snažit tuto činnost vymluvit nebo útok odvrátit

13. Jsou tresty za kriminální činnost podle vás dostatečné?

- ano, jsou až moc přísné
- ne, měly by být přísnější
- nevím, nedokáží posoudit

14. Uvědomujete si, že každá kriminální činnost má i své následky?

- ano, uvědomuji /uveďte, např. jaké/.....
- ne, neuvědomuji

15. Myslíte si, že například slovní napadení kamaráda může mít pro vás nějaký postih?

ano

ne

16. Jaká je podle vás NEJČASTĚJŠÍ příčina kriminality mládeže? /vyberte jen jen jednu variantu/

nefungující rodinné prostředí

vliv médií, filmů a počítačových her

vliv kamarádů

nedostatek peněz

jednání pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek

jiné, uveďte, jaké.....

17. Odkud získáváte informace o kriminalitě?

ze sdělovacích prostředků

ze svého okolí

z vlastních zkušeností

18. Jaká je podle vás prevence kriminality mládeže?

dostatečná

nedostatečná

nedokáží posoudit

19. Absolvoval/a/ jste někdy nějakou přednášku o kriminálním chování?

ano, uveďte jakou.....

ne

Děkuji vám za vyplnění dotazníku.

Dana Příbylová